

KäTu2016

Kääntämisen rajattomuus – kääntäjän rajat

Gränslöshet i översättning – översättarens gränser

Illimitable translation – limits of a translator

**Itä-Suomen yliopisto
Östra Finlands universitet
University of Eastern Finland
15.–16.4.2016**

Abstraktit – Abstrakt – Abstracts

XIV Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumi

Kääntämisen rajattomuus – kääntäjän rajat

XIV Symposiet kring forskning i översättning och tolkning

Gränslöshet i översättning – översättarens gränser

XIV Symposium on Translation and Interpretation

Illimitable translation – limits of a translator

Järjestäjät – Organisatörer – Organizers

Itä-Suomen yliopisto

Östra Finlands universitet

University of Eastern Finland

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto / V jaosto

Finlands översättar- och tolkförbund /
Sektionen för lärare och forskare

The Finnish Association of Translators and
Interpreters / Teacher's and Researchers' Section

Yhteistyökumppanit – Sponsorer – Sponsors

Emil Öhmannin Säätiö

<http://www.acadsci.fi/ohmann.htm>

Euroopan komissio

Euroopan komission Suomen-
edustusto

Europeiska kommissionens
representation i Finland

http://ec.europa.eu/index_fi.htm

TUKEMASSA

Joensuun kaupunki

<http://www.joensuu.fi/>

Maris Multilingual

<http://maris.fi/fi/>

Semantix Oy

<http://www.semantix.fi/>

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto

Finlands översättar- och tolkförbund

<http://www.sktl.fi/>

Sisällys – Innehåll – Contents

Plenaariesitelmät – Plenarföredrag – Plenary lectures	8
Sektioesitelmät – Sektionsföredrag – Section presentations	10
Posterit – Posterpresentationer – Poster presentations	47
Työpajat – Workshoppar – Workshops	53

PLENAARIESITELMÄT – PLENARFÖREDRAG – PLENARY LECTURES

Hanna Risku

Grazin yliopisto¹

Muutoksia käännösprojektien hallinnan kentällä: etnografisen pitkittäistutkimuksen satoa

Käännösprosessien tutkimus on keskittynyt viime vuosikymmeninä etenkin niihin strategioihin, joita kääntäjät käyttävät kohdekielistä tekstiä kirjoittaessaan. Käännösprojektien hallinnan merkitystä on korostettu, mutta sitä on tutkittu empiirisiin menetelmin vain harvoin. Tässä esitelmässä raportoidaan kenttätutkimuksesta, jossa havainnointiin itävaltalaisen käännöstoimiston prosesseja ja haastateltiin työntekijöitä sekä yrityksen johtoa vuosina 2001, 2007 ja 2014. Tutkimus on osa „Extended Translation“ -tutkimushanketta, jossa käännösalan työprosesseja tutkitaan etnografisin menetelmin työpaikoilla.

Projekti pyrkii laajentamaan kognitiivisen käännösprosessin käsitystä: kääntäminen ei ole vain aivojen/mielen sisäinen prosessi, vaan siihen kuuluu olennaisesti myös kehollisuus sekä sosiaalinen ja fyysinen vuorovaikutus, ja etenkin erilaisten työvälineiden käyttö kognitiivisena tukena. Tutkimus pohjautuu kognitiotieteelliseen käsitykseen älystä tilannekohtaisena ja hajautettuna toimintana (situated cognition, distributed cognition) ja sosiologiseen käsitykseen sosiaalisesta käytännöstä verkostojen dynamiikkana (actor-network theory).

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että suurimmat muutokset organisaatiossa vuosien 2001 ja 2007 välillä olivat yrityksen kasvu, sen keskittyminen ydintoimintaansa eli käännösprojektien hallintaan, projektinhallintajärjestelmän käyttöönotto ja kääntäjien rekrytoinnissa käytetyt uudet vaatimukset (Risku et al. 2013). Nämä muutokset johtivat prosessien yhtenäistymiseen ja digitalisointiin, toimijoiden erikoistumiseen ja ulkoisen verkoston merkityksen kasvuun. Näitä muutoksia voi luonnehtia tyypillisiksi tietokoneavusteisen verkostoyhteiskunnan merkeiksi.

Vuosien 2007 ja 2014 välillä voidaan havaita seuraavia muutoksia: toiminnan laajentuminen ja yrityksen kasvu, prosessien diversifikaatio, työvälineiden käytön sirpaloituminen/pirstaloituminen, työntekijöiden erikoistuminen ja asiakaskunnan erilaistuminen. Vuorovaikutus kääntäjien kanssa toimii entistä huomaamattomammin. Sitä vastoin asiakkaat, ulkoiset arvioijat ja arviointiprosessit ovat jatkuvan huomion kohteena. Nämä muutokset tuovat uusia haasteita projektipäälliköiden työhön, joka on muuttunut asiakas- ja aikasidonnaisemmaksi, monimutkaisemmaksi ja monitahoisemmaksi.

Lähteet

Risku, H.; Rossmanith, N.; Reichelt, A. & Zenk, L. (2013): Translation in the Network Economy: A Follow-up Study. In: Way, C.; Vandepitte, S.; Meylaerts, R. & Bartłomiejczyk, M. (eds.): *Tracks and Treks in Translation Studies*. Amsterdam: Benjamins, 29–48.

¹ Tutkimushanketta on tukenut Austrian Science Fund (FWF, Fonds zur Förderung der wissenschaftlichen Forschung, Grant P26332-G23).

Leena Kolehmainen
Itä-Suomen yliopisto

Kieli- ja käännöstieteen rajalla

Rajatutkimuksessa rajaa, joka voi olla territoriaalinen tai symbolinen, kuvataan sosiaalisesti konstruktioksi. Raja on kulttuurin tuote, ihmisten tulkinta ilmiöiden tai olioiden välisistä eroista. Se on pikemminkin vyöhyke ja tila kuin kapea linja kartalla. Lisäksi rajatutkijat korostavat rajojen dynaamista luonnetta: raja on jatkuvassa liikkeessä oleva prosessi, joka muuttuu ja muovautuu koko ajan. Kaikki tähän mennessä pystytetyt rajat ovat muuttuneet, ja rajoista neuvotellaan jatkuvasti. Rajoja ylläpidetään, suojellaan, vartioidaan, piirretään uudestaan, avataan ja suljetaan. (Ks. esim. *Border poetics*, Diener & Hagen 2012, Newman 2011 ja Paasi 2011.)

Luon esitelmässäni katsauksen ajankohtaiseen joensuulaiseen kieli- ja käännöstieteen rajalle sijoittuvaan tutkimukseen, jossa rajankäyntiä ja ”vaihtokauppaa” on käyty käännöstieteen, kielikontaktien, monikielisyyden, vähemmistökielten sekä uhanalaisten kielten elvyttämisen tutkimuksen välillä. Millaisia rajoja ja rajavyöhykkeitä kieli- ja käännöstieteen välille hahmottuu, kun niitä tarkastellaan näiden tutkimussuuntausten risteyksestä? Mitä annettavaa tieteenalojen ja tutkimussuuntausten rajanylityksillä on? Mitä uutta kääntämisen tutkimus tuo kielikontaktien ja uhanalaisten kielten elvyttämisen tutkimukselle? Miten maallikkokääntäminen ja -tulkkaus laajentavat kääntämisen ja tulkkauksen käsitteitä ja millaista neuvottelua kääntämisen ja tulkkauksen rajoista käydään parhaillaan?

Lähteet

- Border poetics*. <http://borderpoetics.wikidot.com/>. Luettu 23.3.2016.
- Diener, Alexander C. & Hagen, Joshua 2012: *Borders. A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Newman, David 2011: Contemporary research agendas in border studies: an overview. – *The Ashgate research companion to border studies*. Toim. Doris Wastl-Walter. Farnham/Surrey: Ashgate, 33-47.
- Paasi, Anssi 2011: A border theory: An unattainable dream or a realistic aim for border scholars? *The Ashgate research companion to border studies*. Toim. Doris Wastl-Walter. Farnham/Surrey: Ashgate, 11-31.

SEKTIOESITELMÄT – SEKTIONSFÖREDRAG – SECTION PRESENTATIONS

Mike Garant

University of Helsinki

A first person narrative theory account of the impact of the Bologna Process on English Translation Studies in Finland

Much has been written on participant observation (Mead 1929, Geertz 1984, Kaminski 2004) in anthropology and education. However, no matter what they claim, educators who are actively engaged in the development of their teaching have too much at stake and are not distant enough to be objective participant observers. That said, they are also some of the best experts on their own programs and their first person narratives yield information that cannot be gleaned from policy documents or other sources. This paper will utilize the first person narrative theory of Translation Studies education to examine the transformation of the pre-Bologna process curriculum into the post-Bologna process curriculum within English Translation Studies at the University of Helsinki. Data that will be analyzed will include policy documents as well as learner and teacher perspectives gathered at different stages during the process. Results suggest that the changes were dramatic in terms contact hours and L1 and L2 teaching. Pre-Bologna degrees had significantly more contact hours especially regarding Finnish into English translation and other supporting English courses. Another significant finding is that post-Bologna English Translation degrees are now taught mostly in Finnish. First person narratives told by practicing teachers themselves yield information that should be useful for administrators and policy makers who may not know what is actually happening in the programs that they administer and can be used for a deeper understanding of the educational process.

First Person Narrative, Translation Studies Education, Translation Curriculum Design, Translation Studies

References

- Mead, Margaret (1928) *Coming of age in Samoa: a psychological study of primitive youth for Western civilisation*. New York: William Morrow & Co.
- Geertz, Clifford (1984) "From the Native's Point of View: on the nature of anthropological understanding," in *Culture Theory: essays on mind, self, and emotion*. Edited by R. A. Shweder and R. LeVine, pp. 123-136. New York: Cambridge University Press.
- Marek M. Kaminski. 2004. *Games Prisoners Play*. Princeton University Press.

Ritva Hartama-Heinonen
Helsingin yliopisto

Kulttuurin rajat, kääntämisen rajat

Kääntämistä kuvataan sekä kieltenväliseksi että kulttuurienväliseksi toiminnaksi. Roman Jakobson otti kuitenkin jo vuonna 1959 kaukonäköisesti kantaa kääntämisen ja kieltenvälisyyden suhteeseen katsoessaan interlingvaalisen eli kieltenvälisen kääntämi-sen olevan vain yksi verbaalisten merkkien kääntämisen kolmesta tyypistä (joskin hän antoi sille lisämääreen translation proper, varsinainen kääntäminen). Vaikka Jakobsonin käännostypologia lähtee liikkeelle kielellisten merkkien tulkinnasta, kääntämisen kaksi muuta lajia nostavat esiin toisia aspekteja: intralingvaalinen eli kielensisäinen kääntäminen on samalla merkkijärjestelmäsäisistä kääntämistä, ja intersemioottinen eli merkkijärjestelmienvälinen kääntäminen heijastelee ei-kiel-isten merkkijärjestelmien välisen kääntämisen mahdollisuutta. Jakobsonin merkkeihin ja merkkijärjestelmiin perustuva luokittelu on saanut odotetusti vasta-kaikua semioottisen tutkimuksen piirissä, ja se kuuluu kääntämisen semiotiikassa edelleenkin peruspilareihin. Myös käännostutkimuksessa typologia tunnetaan, ja ilman että Jakobsonia erityisesti mainitaan, typologia on saanut tukea uusista tulkkaus-muodoista, kirjoitustulkkauksesta ja kuvailutulkkauksesta, mutta myös ohjelma-tekstityksestä.

Näkemyks kääntämisen kieltenvälisestä luonteesta on näin ollen sekä nyansoitunut että tullut todellisuudenmukaisemmaksi, kun taas kääntämisen kulttuurienvälisestä luonnet-ta käännostutkijat eivät ole juurikaan käyneet kyseenalaistamaan tai problematisoi-maan. Tarkastelun kohteena on ollut lähinnä kulttuurisen välimatkan vaikutus kääntämiseen ja käänno-ongelmien syntyyn (esim. Nida 1964, Nord 2005). Kulttuurierojen olemassaolo otetaan ilmeisesti annettuna.

Jos kielensisäinen kääntäminen luetaan kääntämiseksi, voidaan kysyä, onko olemassa myös kulttuurinsäisistä kääntämistä ja mitkä sen mahdolliset erityispiirteet ovat. Kysymys on erityisen relevantti Suomessa, joka on virallisesti kaksikielinen ja jossa kieliparin suomi ja ruotsi käännökset voivat olla kulttuurinsäisiä.

Olen aiemmin (2014) tarkastellut kulttuurinsäisistä kääntämistä ja sen mahdollista ongelmattomuutta viidestä eri lähteestä koostuneen aineiston pohjalta. Esitelmässäni tutkimuskysymys on sama, mutta tutkimusaineisto on toinen: Jean Sibelius: *Dagbok 1909–1944* (utgiven av Fabian Dahlström, 2005) ja sen suomennos *Jean Sibelius: Päiväkirja 1909–1944* (toim. Fabian Dahlström, suom. Juha Saikkonen ja Arja Gothoni, 2015). Myös kääntämisen rajattomuuden kannalta aineisto on kiintoisa tutkittava, koska teos sisältää Dahlströmin laatiman kommentaariosion, jonka osuus koko sivumäärästä on huomattava eli kolmisenkymmentä prosenttia. Kommentaari on metatekstinä puolestaan esimerkki kielensisäisestä kääntämisestä ja edustaa kääntämisen tavoin uudelleenkirjoittamista (rewriting, Lefevere & Bassnett 1990).

Juho Härme

Tampereen yliopisto

Kulttuurisilla aikavyöhykkeillä: päivän osat ja niiden rajat suomi—venäjä-käännöksissä

Vaikka aika on mitä universaalein käsite, tavoissa jäsentää ja rajata ajanjaksoja on kulttuuri- ja kielikohtaisia eroja. Kääntäessään tekstiä kielestä ja kulttuurista toiseen kääntäjä joutuu ylittämään tästä johtuvien "kulttuuristen aikavyöhykkeiden" rajoja. Tämä nostaa esiin kysymyksen siitä, miten tällaiset rajanylitykset näkyvät käännöksissä.

Esitelmäni tarkastelee kysymystä suomi—venäjä-käännösten valossa. Tarkoitukseni on ensin pohtia, mielletäänkö päivä suomessa ja venäjässä lähtökohtaisesti koostuvaksi erilaisista osista ja, toisaalta, merkitsevätkö kummallekin kielelle yhteiset päivän osien nimitykset, kuten aamu (утро) ja ilta (вечер), samanlaisia ja samanmittaisia ajanjaksoja. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan, mitä seurauksia mahdollisista eroista on kääntämisen kannalta. Esimerkkinä käytetään suomen ilmauksia aamupäivä ja iltapäivä, joille ei ole mahdollista antaa yksiselitteisiä venäläisiä käännösvastineita.

Tutkimuksen voi jakaa neljään vaiheeseen.

1. Suomalaisista ja venäläisistä matkailublogeista koostetaan korpus, jonka avulla piirretään yleisiä suuntaviivoja sille, miten suomalaiset ja venäläiset kielenkäyttäjät jäsentävät päivää erilaisiin osiin. Matkailublogit tekstilajina sisältävät oletettavasti paljon kuvauksia siitä, millaisiin osiin kirjoittaja jakaa päivän: mitä kirjoittaja tai hänen seurueensa teki aamulla, mitä illalla ja niin edelleen.
2. Matkailublogien perusteella saatavia suuntaviivoja täydennetään erillisellä, blogidatasta riippumattomalla kyselyllä.
3. Tampereen yliopiston ParFin-rinnakkaiskorpuksen avulla tarkastellaan aamupäivä- ja iltapäiväsanojen venäjännöksiä kaunokirjallisissa teksteissä. Tutkimushypoteesina on, että kääntäjät eivät niinkään etsi suorinta mahdollisinta käännösvastinetta, vaan pyrkivät tulkitsemaan lähdetekstin aikaperspektiivin kohdekielelle luontevalla tavalla, esimerkiksi käyttämällä ilmausta *posle obeda* ('lounaan jälkeen') käännöksenä ilmaukselle iltapäivä.
4. Tutkimuksen viimeisessä vaiheessa tarkastellaan aikaperspektiivin muutoksia silloin, kun suora käännösvastineiden puutteesta aiheutuvaa ongelmaa ei ole. Tätä tutkitaan toisen Tampereen yliopiston rinnakkaiskorpuksen, ParRusin, avulla analysoimalla venäjistä suomeen käännettyä kaunokirjallisuutta ja tarkastelemalla, esiintyvätkö ilmaukset aamupäivä ja iltapäivä niissä harvemmin kuin alun perin suomeksi kirjoitetuissa ParFin-aineiston teksteissä. Sekä ParFin että erityisesti ParRus sisältävät alkuperäistekstejä laajalta aikaväliltä (ParFin vuosilta 1934-2012, ParRus vuosilta 1842-2000). Tämä antaa mahdollisuuden siihen, että myös kääntäjän ja kohdekulttuurin ajallinen etäisyys lähdetekstistä voidaan ottaa huomioon analyysissa.

Riikka Iso-Ahola
Itä-Suomen yliopisto

Mitä peritekstit kertovat uhanalaiselle kielelle kääntämisestä?

Tarkastelen esitelmässäni, miten kääntäminen näkyy ja mitä merkityksiä kääntämiselle annetaan karjalaksi käännetyn kaunokirjallisuuden periteksteissä. Esitelmä perustuu meneillään olevaan väitöstutkimukseeni, jonka aiheena on kaunokirjallisuuden kääntäminen uhanalaiselle karjalan kielelle Venäjällä ja Suomessa. Lähestyn aihetta käännskulttuurien näkökulmasta eli tutkin mm. kääntämisen käytänteitä, toimijoiden rooleja ja näihin liittyviä arvoja, normeja ja ideologioita. Nyt esittelemäni tutkimuksen osan aineistona ovat Venäjällä ja Suomessa karjalan kielelle käännettyjen kaunokirjallisten teosten peritekstit vuosilta 1980–2014.

Peritekstit ovat teoksen varsinaista tekstiä ympäröiviä ja sille alisteisia tekstejä ja kuvia, jotka julkaistaan samassa niteessä varsinaisen tekstin kanssa. Peritekstien tehtävänä on mm. esitellä teoksen sisältöä ja tehdä teos näkyväksi. Tyypillisiä peritekstejä ovat mm. kansitekstit, kustantajan tiedot, otsikot, kirjailijan nimi, sisällysluettelot ja esipuheet. (Genette 1997:1, 4–5.)

Vuosina 1980–2014 karjalaksi käännettyä kaunokirjallisuutta sisältäviä kirjoja on julkaistu Venäjällä ja Suomessa ainakin 49 nimikettä. Kaikki näiden käänntösten peritekstit sisältävät ainakin yhden viittauksen kääntämiseen: kääntäjän nimen. Kääntäminen näkyy myös joidenkin kirjojen nimessä, kuten Olga Mišinan (2007) runokokoelman otsikossa *Syvään lendäy kodihpäi – Runot. Kiännökset*. Peritekstien kielivalintojen voi nähdä heijastavan Karjalan kielen asemaa vähemmistökielenä. Vaikka kirjan varsinainen teksti on karjalaa, voivat peritekstit olla karjalaa, suomea tai venäjää.

Karjalaksi kääntämistä kommentoidaan noin kymmenessä peritekstissä. Kun kääntäminen mainitaan, se nähdään haastavana ja tärkeänä tehtävänä. Kommenteista heijastuu myös kirjoittajien tietoisuus karjalan uhanlaisesta asemasta. Kaunokirjallisuuden kääntämistä karjalaksi pidetään tärkeänä esimerkiksi siksi, että se nostaa karjalan kielen statusta. Lisäksi kääntämisen katsotaan kehittävän kirjoitustaitoa, laajentavan ja rikastavan kielen keinoja ja nostavan esille unohdettuja tekstejä.

Periteksteissä kerrotaan myös joidenkin tekstien sopivan erityisen hyvin käännettäväksi karjalan kielelle, koska karjalassa on tarvittavat keinot lähtötekstin ilmaisujen välittämiseen. Ilmeisesti näin ei siis voida sanoa kaikista teksteistä. Kiinnostavaa on myös, ketkä kääntämistä kommentoivia peritekstejä ovat kirjoittaneet sekä millaisia eroja on Venäjällä ja Suomessa julkaistujen käänntösten peritekstien välillä.

Lähteet

Genette Gerard 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nina Isolahti

Tampereen yliopisto

Kriisitilannetulkkaus Suomessa

Euroopassa räjähdysmäisesti kasvanut turvapaikanhakijoiden määrä on tuonut median otsikoihin sellaiset sanat kuin pakolaiskriisi, turvapaikanhakijakriisi ja maahanmuuttokriisi. Suomeenkin rantautunut kriisi on aiheuttanut aivan uudentyypisen tilanteen tulkkausalalle. Yllättäen on tarvittu suuria määriä niin sanottujen harvinaisten kielten tulkkeja, ja tulkeiksi on rekrytoitu näitä kieliä osaavia henkilöitä jopa suoraan koulunpenkiltä. Tulkkeina toimivat henkilöt ovat joutuneet toimimaan lähes ympäri vuorokauden ja hoitamaan uudentyypisiä tehtäviä, joiden ei perinteisesti ole katsottu kuuluvan tulkkien tehtäviin.

Tulkkausalalla on syytä tiedostaa uuden tilanteen asettamat haasteet. Esitelmässäni ehdotan uutta tulkkauksen lajia konferenssi-, asioimis- ja oikeustulkkauksen rinnalle. Annan tälle tulkkauksen lajille nimen kriisitilannetulkkaus. Kuvailen kriisitilannetulkkeiden toimintaa Tornion järjestelykeskuksessa ja perustelen, miksi kriisitilannetulkkausta ei voida pitää asioimis- tai oikeustulkkauksena. Pohdin missä menee raja kriisitilannetulkkauksen ja asioimis- ja oikeustulkkauksen välillä. Esiityksessäni keskityn erityisesti tulkin toiminnan ammattieettisiin periaatteisiin kriisitilannetulkkauksessa. Puntaroin tulkin mahdollisuutta ja velvollisuutta kieltäytyä tehtävästä kriisitilanteesta.

Tutkimus perustuu syksyllä 2015 Tornion järjestelykeskuksessa keräämääni havainnointi- ja haastatteluaineistoon.

Johanna Isosävi & Leena Salmi

Turun yliopisto

Kääntäjäopiskelijoiden käsityksiä jälkieditoinnista

Käännösten tarve kasvaa maailmanlaajuisesti. Teknologian kehittymisen myötä konekääntämisestä on tullut yhä merkittävämpi osa käännösteollisuutta ja keino vastata kasvavien tekstimäärien tulvaan. Konekäännöksen laatu on kuitenkin vain harvoin sellaisenaan riittävä, joten konekäännöstä on vähintäänkin jälkiedoitava tai konekääntämistoimintoa käytetään osana käännösmuistiohjelmia.

Jälkieditoinnilla tarkoitetaan konekäännöksen tarkistamista ja muokkaamista (Gouadec 2007). On tärkeää kouluttaa tulevat kääntäjät jälkieditointiin, sillä työmarkkinoilla tarvitaan yhä enemmän sen osaamista ja lisäksi se vaatii erilaisia taitoja kuin kääntäminen (O'Brien 2002). Konekäännösohjelmat tekevät nimittäin erityyppisiä virheitä kuin ihmiskääntäjät.

Tässä esitelmässä analysoidaan Turun yliopiston kääntäjäopiskelijoiden käsityksiä jälkieditoinnista. Tutkimuskohteena ovat kahden maisteritason opintoihin sijoittuvan kurssin opiskelijat: kieli- ja käännösteknologian (N = 13) sekä monikielisen käännöstyöpaja II:n (N = 15). Opiskelijoille annettiin johdatus aiheeseen sekä virheanalyysiin (Koponen 2010), minkä jälkeen he pääsivät kokeilemaan työtä käytännössä.

Käytetty konekäännösohjelma oli Euroopan komission MT@EC, jolla käännettyjä EU:n lehdistötiedotteita opiskelijat jälkieditoivat. Opettaja antoi ohjeen, minkä laatutason jälkieditointia tavoiteltiin kussakin tekstissä: ns. kevyttä vai perusteellista (O'Brien ym. 2009).

Esitelmässä tarkastellaan opiskelijoiden kirjoittamia tekstejä, joissa he pohtivat kokemuksiaan jälkieditointitehtävästä, virheanalyysin roolia, haasteita eri versioiden tekemisessä, eroja kääntäjän ja jälkieditoijan työssä sekä taitoja, joita heidän tulisi vielä kehittää. Esitelmässä vertaillaan myös kahden opiskelijaryhmän mahdollisia eroja, sillä työpaja II:n opiskelijat ovat opintojen loppuvaiheessa, kun taas kieli- ja käännösteknologian opiskelijat ovat vasta aloittaneet monikielisen käännösviestinnän opintopolulla. Jälkimmäisen kurssin opiskelijoiden tekstejä verrataan myös heidän jälkieditointituotoksiinsa, sillä he tekivät jälkieditoinnin yksilötyönä, kun taas työpaja II:n opiskelijat työskentelivät ryhmissä. Alustavan analyysin mukaan opiskelijoiden asenteissa jälkieditointiin on eroja: osa suhtautuu positiivisesti uuteen työtapaan, kun taas toisten on vaikea hyväksyä sitä, ettei kaikissa teksteissä tavoitellakaan parasta mahdollista laatua.

Lähteet

- Gouadec, Daniel 2007. Translation as a Profession. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Koponen, Maarit 2010. Assessing Machine Translation Quality with Error Analysis. Teoksessa Hekkanen, Raila & Penttilä, Esa & Siponkoski, Nestori (toim.) MikaEL - Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu 4. Saatavissa: http://www.sktl.fi/@Bin/40701/Koponen_MikaEL2010.pdf
- O'Brien, Sharon 2002. Teaching Post-editing: A Proposal for Course Content. Saatavissa: <http://mt-archive.info/EAMT-2002-OBrien.pdf>
- O'Brien, Sharon & Roturier Johann & de Almeida Giselle 2009. Post-Editing MT Output. Views from the researcher, trainer, publisher and practitioner. Saatavissa: <http://www.mt-archive.info/MTS-2009-OBrien-ppt.pdf>

Riitta Jääskeläinen

University of Eastern Finland

Maureen Ehrensberger-Dow

ZHAW

Kääntäjän rajat työhyvinvoinnin näkökulmasta

Kääntäjien työympäristö ja työolosuhteet ovat muuttuneet dramaattisesti mm. tietotekniikan, digitalisoitumisen ja työmarkkinoiden rakenteiden takia. Muutokset vaikuttavat myös kääntäjien työhyvinvointiin ja työtyytyväisyyteen. Kääntäjän työn houkuttelevuuden on usein ajateltu rakentuvan sisäiselle motivaatiolle, ”työn imulle”, esimerkiksi taloudellisten motiivien sijasta. Työelämän muutokset voivat kuitenkin nakertaa sisäistä motivaatiota – tuleeko raja vastaan sen suhteen, mihin kääntäjä venyy, vaikka rakastaakin työtään? Missä määrin muuttuneet työolot vaikuttavat käännösten laatuun? Kääntäjien työolot ja työhyvinvointi ovatkin tärkeitä kysymyksiä myös tutkimuksen ja koulutuksen näkökulmista.

Esitelmässä raportoidaan Zürichin ammattikorkeakoulussa (ZHAW) tehdyn työhyvinvointikyselyn tuloksista suomalaisvastaajien osalta. Kysely liittyy tutkimushankkeeseen "Cognitive and Physical Ergonomics of Translation" (ErgoTrans). Kysely toteutettiin verkossa ja siitä oli useita kieliversioita. Suomalaisia vastaajia rekrytoitiin SKTL:n jaostojen kautta. Kyselyyn vastasi yhteensä 1850 kääntäjää, joista suomalaisia oli 95. Suomalaiset vastasivat englanninkieliseen kyselyyn ja suurin osa vastaajista (n=71) oli freelance-kääntäjiä.

Esitelmän loppuun pohditaan suuntaviivoja Suomen tilanteeseen keskittyvälle tutkimushankkeelle, jossa työhyvinvointikyselyä laajennetaan sekä paneudutaan kognitiivisen kuormituksen mahdollisiin vaikutuksiin kääntäjän työhyvinvointiin ja siten käännösten laatuun.

Hannu Kemppanen
Itä-Suomen yliopisto

Kääntäminen pehmeän vallan välineenä: esimerkkinä 1970–1980-lukujen neuvostoliittolaisen tietokirjallisuuden suomennokset

Suurvaltojen kulttuurillista vaikutusta toisiin valtioihin on tarkasteltu pehmeän vallan (soft power) käsitteen kautta. Käsitteen luoja Joseph Nye (2004) esittää sen vastapainona sotilaallisen ja taloudellisen vallan käytölle. Myös menneiden vuosikymmenten suurvallan Neuvostoliiton vaikutusta ympäröivään maailmaan on lähestytty eri tutkimusaloilla pehmeän vallan käytön näkökulmasta. Käännöstutkimuksen näkökulmasta on kiinnostavaa, että historiatutkijat ja yhteiskuntatieteilijät tarkastelevat Neuvostoliiton kulttuurillista vaikutusta kansainvälisessä kontekstissa mainitsematta edes sivuhuomautuksena, kuinka kulttuurien välinen toiminta pystyttiin organisoimaan osapuolten välillä maailmassa, jossa Neuvostoliiton ja sen liittolaisten ulkopuolinen yhteisö ei juurikaan osannut venäjää, ja Neuvostoliitossa vieraiden kielten taito oli heikko.

Esiteltävä tutkimus on osa laajempaa projektia, jonka kiinnostuksen kohteena on 1970–1980-lukujen käännöstoiminta venäjä–suomi-kieliparissa. Pehmeän vallan käsite antaa yhden näkökulman selvittää tuon ajan käännöstoiminnan funktioita ja tarkastella kääntämisen yhteiskunnallista kontekstia. Tarkastelun kohteena on tietokirjallisuuden suomentaminen, ja tutkimuksessa etsitään vastausta seuraaviin kysymyksiin: 1) Mitä käännettiin? 2) Mihin tarkoitukseen? 3) Ketkä julkaisivat näitä käännöksiä? 4) Ketkä käännsivät? 5) Ketkä lukivat? Käännösten funktiota tarkastellaan analysoimalla teosten julkaisutietoja ja paratekstejä sekä haastatteleamalla kääntäjiä ja teosten lukijoita.

Tutkimusaineiston analyysi nostaa selvästi esille, että käännettyllä tietokirjallisuudella luotiin Neuvostoliitosta kuvaa tasa-arvoisena yhteiskuntana, joka tarjoaa vaihtoehdon kapitalistiselle järjestelmälle. Suomennosten aihepiirit ja itse teosten paratestit levittivät sanomaa valtiosta, jonka kaikella toiminnalla on vahvat tieteelliset perustelut. Lisäksi korostetaan tieteen yleistajuista esittämistä koko kansalle. Aineistoista nousee myös muita seikkoja, joita voidaan pitää kulttuuridiplomatian ilmentyminä. Neuvostoliitto esittelee itsensä mm. hyvien shakinpelaajien maana ja houkuttelevana matkailukohteena. Myöhemmin toteutettavilla haastatteluilta pyritään saamaan tietoa toisaalta kääntäjien roolista pehmeän vallan käyttäjinä ja toisaalta lukijoiden motiiveista ja vastaanottokokemuksista.

Marja Kivilehto
Tampereen yliopisto

Auktorisoidun kääntäjän tutkinto ja arvioinnin haasteet

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon arviointi perustuu lakiin ja asetukseen auktorisoiduista kääntäjistä (2007) ja Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon perusteisiin (2012). Tutkinnossa arvioidaan tutkinnon suorittajan kieli- ja kääntämistaitoa sekä muuta ammatinharjoittamisessa tarvittavaa taitoa. Kieli- ja kääntämistaitoa arvioidaan kahden erikoisalan käännöksen perusteella, joita tarkastellaan sekä lähdetekstin sisällön välittymisen että käännöksen hyväksyttävyyden ja luettavuuden kannalta.

Käännösten arvioinnissa noudatetaan ennalta määritettyä kriteeritaulukkoa, jossa mainitaan arvioinnin kohteet, virhetyypit ja virhepisteet. Kriteeritaulukko antaa perustan käännösten arviointiin, mutta lähde- ja kohdekielten sekä lähdetekstien ja käännösten erilaisuuden takia taulukon soveltaminen ei ole aina yksinkertaista. Viime vuosien aikana kriteeritaulukkoa on kehitetty arvioijilta saadun palautteen perusteella, mutta vaikuttaa siltä, että arviointikriteerit kaipaavat edelleen tarkennuksia.

Esitykseni tarkoituksena on valaista auktorisoidun kääntäjän tutkinnon käännöstehtävien arviointia ja pohtia arvioinnin luotettavuutta. Lähtökohtanani ovat ns. hyvän arvioinnin kriteerit eli arvioinnin validius ja reliabelius (ks. esim. Campbell & Hale 2003). Aineistona käytän Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon perusteita (2012), käännösten arvioinnissa sovellettavaa kriteeritaulukkoa ja vuosina 2012–2014 kieliparissa saksa–suomi arvioituja käännöksiä (24 käännöstä). Tavoitteenani on esitellä arvioinnissa havaitsemiani ongelmia ja pohtia erilaisia mahdollisuuksia, miten ongelmia voisi ratkaista.

Lähteet

Campbell, Stuart & Sandra Hale 2003. Translation and Interpreting Assessment in the Context of Educational Measurement. Teoksessa: Gunilla M. Anderman & Margaret Rogers (ed.) Translation Today: Trends and Perspectives. Clevedon: Multilingual Matters. 205–224.

Kalle Konttinen, Outi Veivo ja Tiina Holopainen
Turun yliopisto

Monikielinen käännöstyöpaja Turun yliopistossa – kääntäjänkoulutusta työelämän rajapinnassa

Turun yliopiston käännösviestinnän maisterivaiheen opintoihin kuuluu kurssi ”Monikielinen käännöstyöpaja”. Kurssilla simuloidaan käännösyhteyksien toimintaa käännösmarkkinoilla ja harjoitellaan työelämässä tarvittavia asiantuntijataitoja vaativissa olosuhteissa mutta oppimista tukevissa raameissa. Kurssi järjestettiin ensimmäistä kertaa kevätlukukaudella 2015. Tässä esityksessä kerromme kurssin tavoitteista, sisällöstä ja sen alkuvaiheen kokemuksista.

Työpajassa opiskelijat perustavat omat monikieliset käännösorganisaationsa, ottavat vastaan toimeksiantoja asiakkaina toimivilta opettajilta ja sopivat projektikohtaisesti käännösprosessin rooliasta. Toimeksiannot edellyttävät aiemmin opittujen käännösviestinnän taitojen kehittämistä ja integroimista käytännön tilanteisiin sekä uuden tiedon ja taitojen nopeaa omaksumista ja välittämistä yrityksen sisällä. Kurssilla syntyvien "käännösmarkkinoiden" ansiosta voidaan vertailla eri tuotanto-organisaatioiden tehokkuutta ja niiden käännöslaadun suhdetta neuvoteltuun hintaan. Toimeksiannot toteutetaan käännösteknologian avulla, jolloin tietokoneavusteinen käännösprojektin hallinta sekä käännösmuistien ja sanastojen käyttö tulevat tutuksi käytännön työssä.

Työpajassa opiskelijat kartuttavat myös liiketoimintaosaamistaan ja oppivat muita työmarkkinoilla keskeisiä tietoja ja taitoja. Perustaessaan työpajaan oman käännösalan yrityksen tai osuuskunnan opiskelijat harjaantuvat tekemään liiketoimintasuunnitelman ja arvioimaan toimintansa kannattavuutta. Lisäksi työpajassa opitaan toimimaan organisaatiossa, johtamaan muita ja jakamaan tehtäviä. Työelämäsimulaatioon kuuluu myös se, että yritykset voivat ostaa palveluita toisiltaan ja että monikielisen yrityksen osaamista arvioidaan kokonaisvaltaisesti suhteessa muihin yrityksiin. Opiskelijat saavat kokeilla käännösprojekteissa erilaisia käännösorganisaation rooleja ja etsiä sitä kautta omia vahvuuksiaan. Niiden tunnistamisen myötä heillä on paremmat edellytykset myös osoittaa osaamistaan valmistumisen jälkeen työmarkkinoilla. Vallitsevien käytäntöjen simuloinnin lisäksi työpajan tavoitteena on kehittää alalle myös uusia toimintatapoja, jotka tukisivat alan tervettä kehitystä.

Kääntäjänkoulutuksen keskeisiä tavoitteita ovat ammatti-identiteetin ja käännösalan asiantuntijuuden kehittäminen ja vahvistaminen. Kuten edellä käy ilmi, nämä tavoitteet ovat olennainen osa myös monikielistä käännöstyöpajaa. Olemme tutkineet tavoitteiden saavuttamista monikielisessä työpajassa kyselytutkimuksella. Esityksemme lopuksi kerromme kyselytutkimuksen tuloksista.

Igor Kudashev
University of Helsinki

The Challenges of Measuring Domestication and Foreignization in Translations

The terms domestication and foreignization coined by Lawrence Venuti have been used extensively in translation studies since the 1990s. Being vague and abstract from the very beginning, these terms have been interpreted very broadly and even in a contradictory manner (Paloposki 2011; Koskinen 2012; van Poucke 2012).

In recent years, quantitative measuring of the degree of domestication and foreignization in translations has become a popular topic among both researchers (e.g. van Poucke 2012, Belikova 2010; Kuusi 2014) and students of translation studies (e.g. Vottonen 2014, Laine 2015). These calculations are usually related to testing the retranslation hypothesis on a new material.

Paloposki (2011: 41) rightfully warns that the concepts of domestication and foreignization need to be treated with care in applying them to empirical studies. The main goal of this paper is to concretize this

statement and help improve the reliability and comparability of empirical studies by listing and categorizing the challenges that have to be taken into account when estimating the degree of domestication and foreignization in translations.

References

- Belikova, Alexandra (2010). Poliittinen metafora suomi-venäjä-käännöksissä: Kognitiivinen lähestymistapa. MikaEL – Electronic Proceedings of the KäTu Symposium on Translation and Interpreting Studies. Vol. 4 (2010).
- Koskinen, Kaisa (2012). Domestication, Foreignization and the Modulation of Affect. In *Domestication and Foreignization in Translation studies*. Berlin: Frank & Timme. 13–33.
- Kuusi, Päivi (2014). Kääntämisen universaaleja uudelleenäännöksissä. MikaEL – Electronic Proceedings of the KäTu Symposium on Translation and Interpreting Studies. Vol. 8 (2014).
- Laine, Torsti (2015). Dostojevski ja neljä Idioottia. Kotouttaminen ja vieraannuttaminen uudelleenääntämisen näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.
- Paloposki, Outi (2011). Domestication and Foreignization. In Gambier, Yves van & Doorslaer, Luc (eds). *Handbook of Translation Studies, Volume 2*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins. 40–42.
- Poucke, Piet van (2012). Measuring Foreignization in Literary Translation. In Hannu Kemppanen, Marja Jänis & Aleksandra Belikova (eds). *Domestication and Foreignization in Translation studies*. Berlin: Frank & Timme. 121–157.
- Vottonen, Erja (2014). Globaaleista paikallisiin strategioihin: kääntäjän valinnat vieraannutetussa, kotoutetussa ja kultaisen keskitien käännöksissä. Pro gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto.

Minna Kumpulainen

Itä-Suomen yliopisto

Kääntäminen kielitaitona

Mitä se tarkoittaa, että osaa kääntää? Kääntämiskompetenssista on laadittu useita eri malleja lähinnä kääntäjänkoulutuksen tarpeisiin. Varhaisimmat määrittelyt kääntämisen taidon kahden kielen taitamisen ja kielestä toiseen siirtymisen taitona (esim. Wilss 1976), kun taas viimeisimmät kuvaavat kaikkia ammattikäntäjän työssään tarvitsemia taitoja korostaen sitä, että pelkkä kielitaito on vain pieni siivu kääntäjän kompetenssia (PACTE 2003, Göpferich 2009, Gambier 2009). Nämä mallit kuvaavat ideaalia lopputilannetta ja asettuvat siten kääntäjänkoulutuksen oppimistavoitteiksi.

Lopputilannetta kuvaavat mallit korostavat kääntämisen luonnetta strategisena ongelmanratkaisuna ja ovat vaikeasti sovellettavissa silloin, kun tutkimuskohteena on kääntäjäopiskelijoiden kääntämistaidon kehittyminen erityisenä kielellisenä kompetenssina. Tämän esitelmän keskiössä onkin kehittämäni kääntämiskompetenssimalli, jossa kääntämiskompetenssia lähestytään kielinäkökulmasta. Mallissa kääntämisen taito määritellään kielelliseksi taidoksi, joka erottaa kääntämisen muusta kieliasiantuntijuudesta.

Kehittämäni tilannelähtöisen kääntämiskompetenssimallin ytimessä on taito toimia kahden kielen välissä. Kääntämiskompetenssi on siis pohjimmiltaan interlingvaalinen tekstintuottamiskompetenssi, jota tarvitaan

jonkinasteisesti jokaisessa käännöstilanteessa: arkikäntämiseen riittää useimmiten alkeellinen taito, kun taas useimmissa ammattikäntämisen konteksteissa kääntäjältä odotetaan sisällöltään lähdetekstiä vastaavaa ja kohdekielen normien mukaista (kirjoitettua tai puhuttua) tekstiä. Kääntämiskompetenssi määrittyy tilanteen asettamien vaatimusten mukaan; kompetenssi ei ole vakio. Tilanteen asettamia vaatimuksia vastaavan tekstin tuottaminen edellyttää usein myös esimerkiksi erikoisalan tuntemusta tai vaikkapa käännösmuistiohjelman hallintaa; nämä tilannekohtaiset tiedot ja taidot palvelevat interlingvaalista tekstintuottamista käännöstilanteessa.

KäTu-esitelmässäni esittelen tilannelähtöisen kääntämiskompetenssimallin yksityiskohtaisesti ja selvitän, kuinka olen soveltanut sitä kääntämiskompetenssin karttumisen tutkimuksessa.

Lähteet

- Gambier, Yves. 2009. Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication.
http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf
- Göpferich, Susanne 2009. Towards a Model of Translation Competence and its Acquisition: the Longitudinal study TransComp. Teoksessa: S. Göpferich, A. L. Jakobsen & I. M. Mees (toim.), Behind the mind. Methods, models and results in translation process research. Copenhagen studies in language 37. Copenhagen: Samfundslitteratur Press, 11-37.
- PACTE 2003. Building a translation competence model. Teoksessa: Alves, Fabio (toim.), Triangulating translation: Perspectives on process-oriented research. Amsterdam: John Benjamins. 43-66.
- Wills, Wolfram 1976. Perspectives and Limitations of a Didactic Framework for the Teaching of Translation. Teoksessa: Brislin, Richard W. (toim.), Translation Applications and Research. New York: Gardner. 117-137.

Päivi Kuusi

Itä-Suomen yliopisto

Kääntäminen ja vähemmistökielet: elinehto ja uhka

Vähemmistökielten kääntäminen on noussut käännöstieteellisen huomion kohteeksi varsin myöhään, vasta 1990-luvun jälkipuoliskolla. Tutkimuksessa toistuvasti esille nousevia teemoja ovat toisaalta epäsymmetriset valtasuhteet lähde- ja kohdekielen välillä, toisaalta ideologiaan ja vähemmistökielten puhujien identiteettiin liittyvät kysymykset. Kääntämisen rooli vähemmistökielten kontekstissa on nähty kaksijakoisena (Cronin 1995, 1998, 2003; Branchadell & West 2005). Vähemmistökielten elinvoimaisuuden ja kehityksen näkökulmasta kääntäminen on niille tärkeää, jopa elinehto. Samalla kääntäminen valtakieleltä vähemmistökielille voi altistaa vähemmistökielen voimakkaalle interferenssille ja lähdekulttuurin ideologisille painotuksille. Vähemmistökielten kontekstissa kääntäminen on yhtä aikaa ”saalistaja ja pelastaja, vihollinen ja ystävä” (Cronin 2003: 142).

Esitelmässäni luon katsauksen vähemmistökielten kääntämisen käännöstieteelliseen tutkimukseen. Samalla pohdin, miksi kääntämistä laajemminkin luonnehtiva kaksijakoisuus (ks. esim. Tymoczko 2006) korostuu, kun

käännetään valta- ja vähemmistökielen välillä. Lähtökohtanani on Touryn (1985) käsitys vähemmistökielistä heikkoina kohdejärjestelminä, joissa kääntämisen mekanismit näkyvät selvemmin kuin vahvojen kohdejärjestelmien kohdalla. Tarkastelen vähemmistökieliä hauraina konteksteina, jotka ovat valtakieliä herkempiä niin kääntämisen innovatiiviselle potentiaalille kuin interferenssillekin. Pohdin, mistä osatekijöistä vähemmistökielten hauraus syntyy ja mitä merkitystä sillä on vähemmistökielten kääntäjien koulutukselle.

Lähteet

- Branchadell, Albert 2005. *Less Translated Languages*. Branchadell, Albert & West, Lovell Margaret (eds.) John Benjamins.
- Cronin, Michael 1995. *Altered States: Translation and Minority Languages*. TTR: traduction, terminologie, rédaction, vol. 8, No 1, 85–103.
- Cronin, Michael 1998. *The Cracked Looking Glass of Servants. Translation and minority Languages in a Global Age*. *The Translator*. Volume 4, Number 2 (1998), 145–162.
- Cronin, Michael 2003. *Translation and globalization*. London & New York: Routledge.
- Toury, Gideon 1985. *Aspects of translating into minority languages from the point of view of Translation Studies*. *Multilingua – Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication* 4: 3–10.
- Tymoczko, Maria 2006. *Reconceptualizing Translation Theory: Integrating Non-Western Thought about Translation*. Teoksessa *Translating Others: Volume 1*. Theo Hermans (ed.). Manchester, UK & Kinderhook, USA: St. Jerome Publishing, 13–32.

Juha Lång

Itä-Suomen yliopisto

Kukin katsoo tyylillään – television katselun yksilölliset erot

Aiemmat televisio-ohjelmien ja elokuvien katselemista tarkastelleet tutkimukset ovat osoittaneet, että yleensä katsojat tarkastelevat vain pientä osaa ruudusta ja yleensä erityisesti ruudun keskialue vetää puoleensa katsetta (Tosi, Mecacci & Pasquali 1997, Goldstein, Woods & Peli 2005). Silmänliikkeissä on kuitenkin havaittu myös paljon yksilöllisiä eroja niin tavanomaisessa lukemisessa ja liikkumattomien kuvien katselussa (Rayner 1998) kuin myös liikkuvaa kuvaa ja ääntä yhdistävän audiovisuaalisen materiaalin, kuten televisio-ohjelmien katselussa (Brasel & Gips 2008).

Esitelmässä raportoin tutkimuksesta, jossa tarkastelen ja pyrin kuvaamaan silmänliikemetodologian avulla yksilöllisiä eroja katseen ja huomion kohdistamisessa televisio-ohjelmia katsellessa. Tutkimus on käyttäjälähtöinen av-käännösten reseptiotutkimus, jonka tavoitteena on tuottaa parempi ymmärrys siitä, miten televisiota katsotaan ja miten tekstityksiä luetaan. Tutkimustulokset antavat uuden näkökulman av-käännösten laadun ja tekstityskonventioiden tarkasteluun.

Tutkimuksen materiaali koostuu 16 suomalaisen koehenkilön silmänliikenauhoituksista, jotka kerättiin heidän katsoessaan lyhyttä dokumenttiohjelmia. Materiaalia analysoidaan sekä laadullisilla että tilastollisilla menetelmillä, jolloin yksilöllisistä eroista saadaan monipuolinen ja kattava kuva.

Lähteet

- Brasel, S. A. & Gips, J. 2008. Points of View: Where Do We Look When We Watch TV? *Perception* 37 (12): 1890–1894.
- Goldstein, R. B., Woods, R. L., & Peli, E. 2005. Where people look when watching movies: Do all viewers look at the same place?. *Computers in Biology and Medicine* 37: 957–964.
- Rayner, K. 1998. Eye Movements in Reading and Information Processing: 20 Years of Research. *Psychological Bulletin* 124 (3): 372–422.
- Tosi, T., Mecacci, L. & Pasquali, E. 1997. Scanning Eye Movements Made When Viewing Film: Preliminary Observations. *Intern. Journal of Neuroscience* 92(1–2): 47–52.

Olga Mezhevich

University of Helsinki

Translation strategies of colloquial markers from Russian into Swedish in literary texts

My PhD research concerns translation strategies of colloquial markers from Russian into Swedish in literary texts. My analysis is based on two collections of short stories by Russian writers: Vasily Shukshin's collection "Looking for a Village Residence" written between 1960-1971 (translated into Swedish by Staffan Skott in 1978) and the collection of Russian modern short stories "Burial of an angel" written between 1990-2006 (translated into Swedish by three Finland Swedish translators: Ben Hellman, Janina Orlova, and Kristina Rotkirch in 2008). My motivation behind this choice lies in the rich material that these collections offer for the analysis of colloquial markers: all works contain a lot of dialogues. Moreover, the choice of the material allows a diachronic comparison of the use and translation of colloquial markers in the middle of 20th century and at the beginning of 21st century. My purpose is to identify colloquial markers used on all language levels in the Russian texts and analyse their translations into Swedish. Colloquial markers in literary texts present a complicated task for the translator because there is often no equivalent in the target language (e.g. dialecticisms, slang, idioms), and, thus, the translator has to use strategies related to compensating possibilities offered by the target language.

My research is based on Jan Lindström's research on Swedish conversational grammar (2008), Anne-Marie Londen's research on literary colloquial language (1989), Gideon Toury's descriptive translation studies (1995), Liisa Tiittula and Pirkko Nuolijärvi's study on colloquial language in literature in Finnish (2013), Birgitta Englund Dimitrova's translation studies on the language pair Russian-Swedish (2005), and Delabastita's (2011), Ingo's (2001), Lilius' (2001) and Larsson's (1992) discussions about translation of literary colloquial language. My analysis conducted so far shows that the translator can use the following translation strategies for colloquial markers: finding the equivalent in the target language, replacing with colloquial markers on a different language level or omitting colloquial variants entirely in translation. The choice of the translation strategy might be influenced by language and cultural differences, context, translator, conventions, censorship, publishers, etc. The choice of the translation strategy influences the target text directly: although the semantics of the source text can often be conveyed completely, the pragmatic nuances may not be taken into consideration, which affects the adequacy of translation.

Mikhail Mikhailov & Miia Santalahti

Tampereen yliopisto

Mistä kertoo valtiosopimusten kieli?

Kahdenväliset valtiosopimukset ovat pitkien neuvottelujen ja monien kompromissien tuloksia. Valmisteluvaiheessa sopimustekstiä korjataan, täydennetään ja täsmennetään jatkuvasti. Tekstiä myös käännetään useita kertoja molempiin suuntiin, eli kullakin kielellä tehdään sekä alkuperäistekstiä että käännoistä niin, että alkuperäistä tekstiä ei ole enää olemassa tai sitä ei pystytä identifioimaan (Probirskaja 2009: 47). Valtiosopimukset ovat useimmiten todistusvoimaisia kaikkien osapuolten kielillä, mikä myös sopimukseen yleensä kirjataan (Schäffner 1997).

Kuitenkin on myös mahdollista, että sopimusasiakirja laaditaan suurimmalta osin yhdellä kielellä. Näin tapahtuu silloin, kun toinen osapuoli dominoi sopimusprosessia ja ehdottaa toiselle osapuolelle valmiita tekstejä käännettäviksi. Näin tapahtuu silloinkin, kun sopimustyö tehtiin välikielillä. Esimerkiksi jotkin Venäjän ja Suomen välisistä 1990-luvun sopimuksista (kuten vuoden 1996 Sopimus tuloveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi) on tehty englanniksi, minkä jälkeen valmiit tekstit on käännetty venäjäksi ja suomeksi.

Osapuolten rooleja sopimuksen tekemisessä voidaan tarkastella kvantitatiivisen analyysin keinoin. Tätä tarkoitusta varten on Tampereen yliopiston kieli-, käänno- ja kirjallisuustieteiden yksikössä aloitettu laajan kahdenvälisen valtiosopimusten rinnakkaiskorpuksen kokoaminen. Suunnitelmassa on saada korpuksen ainakin Suomen ja Venäjän sekä Suomen ja Ruotsin välillä tehtyjä sopimuksia eri aiheista ja eri aikakausilta alkaen vuodesta 1918.

Oletuksena on, että toisen osapuolen dominoivassa ohjauksessa laadituista sopimuksista löytyisi enemmän käännostekstien piirteitä (yksinkertaistuminen, eksplisiittistäminen, konservatiivisuus, tasoittaminen ym., ks. esim. Baker 1996). Symposiumissa raportoimme tutkimuksemme ensimmäisistä tuloksista.

Lähteet

Baker, Mona 1996. Corpus-based translation studies: the challenges that lie ahead. Teoksessa H. Somers (toim.) Terminology, LSP and Translation. John Benjamins, s. 175-187.

Probirskaja, Svetlana 2009. Rajankäyntiä: Suomen ja Venäjän kahdenväliset valtiosopimukset käännoistieteellisen avainsana-analyysin valossa. Väitöskirja. Tampere University Press.

Schäffner, Christina 1997: Strategies of Translating Political Texts. Teoksessa A. Trosborg (toim.). Text Typology and Translation. John Benjamins, Amsterdam / Philadelphia. s. 119-143.

Ilia Moshnikov
Itä-Suomen yliopisto

Karjalankieliset verkkosivustot virtuaalisena kielimaisemana

Digitalisoinnin myötä pienemmätkin vähemmistökielet ovat saaneet mahdollisuutensa elää ja kehittyä verkossa. Ilmaisen julkaisufoorumien ja saavutettavuuden ansiosta internetin merkitys vähemmistökielen elvytyksessä korostuu. Internet ja teknologian käyttäminen ovat välttämätön osa kielen revitalisaatiota. (Soria et al. 2013; Grenoble & Whaley 2006.) Viime vuosien aikana myös karjalan kieli löysi paikkansa virtuaalisessa maailmassa, ja monet verkossa julkaistuissa aineistoista ovatkin tuotettu kääntämällä. Tässä esitelmässä tarkastelen, minkälaisia karjalankielisiä verkkosivuja on olemassa ja mitä karjalan kielen varieteettia kyseisillä sivustoilla käytetään. Missä suhteessa karjala on muihin kieliin tarkastelemisani sivustoilla? Millä tavoin piilotettu kääntäminen ja interferenssi näkyvät karjalankielisissä verkkosivustoissa?

Tutkimusaineistoon kuuluu 16 monikielistä verkkosivustoa, joiden rakenne ja sisältö on toteutettu muiden kielten lisäksi tai yksinomaan karjalan kielellä. Karjalankieliset verkkosivustot muodostavat virtuaalisen kielimaiseman, joka karjalan kielen kohdalla puuttuu lähes kokonaan fyysisessä reaalielämässä. Käsittelen tutkimusaineistoa virtuaalisen kielimaisematutkimuksen (Ivkovic & Lotherington 2009) ja monikielisyyden tutkimuksen näkökulmasta (Reh 2004). Karjalankielisen version rinnalla sivustolla on muita kieliversioita. Karjala voi olla monikielisen sivuston pää- tai sivukieli, mutta myös sivuston ainoa kieli. Sovellan Rehin monikielistämisstrategioita aineistooni vertailemalla eri kieliversioita toisiinsa. Kiinnitän erityisesti huomiota karjalankielisten versioiden vastaavaisuuteen muihin kieliversioihin. Pohdin myös, miten hallittu interferenssi näkyy erityisesti karjalan yksikielisten sivustojen sisällöissä ja miten eri kielet saattavat vaikuttaa karjalaan (Toury 1985).

Lähteet

- Grenoble, Lenore A. & Whaley, Lindsay J. 2006: *Saving languages. An introduction to language revitalization.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Ivkovic, Dejan & Lotherington, Heather 2009: Multilingualism in cyberspace: conceptualising the virtual linguistic landscape. – *International Journal of Multilingualism* 6 pp. 17–36.
- Reh, Mechthild 2004: Multilingual writing: A reader-oriented typology – with examples from Lira Municipality (Uganda). – *International Journal of the Sociology of Language* 170 pp. 1–41.
- Soria, Claudia & Mariani, Joseph-Jean & Carlo Zoli 2013: *Dwarfs sitting on the giants' shoulders – how LTs for regional and minority languages can benefit from piggybacking major languages.* In Conference of the Foundation for Endangered Languages (FEL 2013), Ottawa, Canada, October 2013.
- Toury, Gideon 1985: Aspects of translating into minority languages from the point of view of Translation Studies. – *Multilingua – Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication* 4, pp. 3–10.

Sari Mäittälä-Kauppila
Helsingin yliopisto

”PUOLUEETTOMASTA PILAILUKSI, KIELLOSTA KELJUILUKSI” Englannin kielen pejoratiivisen non-prefiksin ilmaiseman piiloivan tunnistaminen ja sen suomentaminen

Esittelen posterissani väitöstutkimustani, joka käsittelee englannin kielen non-kieltoprefiksin pejoratiivisen merkityksen tunnistamista vähättelemissä ja ironisissa ilmauksissa ja prefiksin käyttöä tyylikeinona. Tutkimus keskittyy varsinkin ilmausten suomentamisessa esiintyviin ongelmiin.

Aihe kytkeytyy kolmeen laajempaan kielen- ja tekstintutkimuksen osa-alueeseen: englannin ja suomen kielen negaatioon ja prefiksilliseen järjestelmään, käännöstieteeseen sekä ironian ja tekstilajin tutkimukseen. Yhdistän tutkimuksessani perinteisen kontrastiivisen kielentutkimuksen käännöstieteeseen ja pragmatiikkaan ja käsittelen usean eri menetelmän kautta kahta sellaista kieltä, joissa negaatio rakennetaan toisistaan poikkeavasti.

Pejoratiivisella non-prefiksillä voidaan ilmaista epäsuorasti arvostelua, vähättelyä ja jopa halveksuntaa. Se on kuitenkin päällisin puolin identtinen objektiivista luokittelua ja neutraalia kieltoa merkitsevän privatiivisen non-prefiksin kanssa. Näin esimerkiksi sana ”non-work” voi merkitä jotakin muuta kuin varsinaiseen työhön liittyvää asiaa, vaikkapa vapaa-ajantoimintaa; toisaalta pejoratiivisesti ymmärrettynä se saattaakin olla ilkeä kommentti surkeasti suoritetusta työtehtävästä.

Suomen kielessä ei ole vastaavaa kaksimerkityksistä morfeemia. Myöskään varsinaisen negaation keinot eivät yksinään riitä välittämään non-prefiksiin kätkeytyä ironiaa. Kääntäjän suurimpana haasteena onkin suomentaa ilmaus siten, että suomennos samalla implikoi kirjoittajan aikeet ja heijastelee kirjoittajan tietoisesti valitsemaa ilmaisutapaa – itse viestin muoto kun on olennainen osa arvostelua.

Tutkimukseni tavoitteena on tarjota suomentajille keinoja pejoratiivisen ilmauksen tunnistamiseksi kontekstin mukaisesti sekä selvittää, millaisin suomen kielen keinoin voidaan – mikäli voidaan – tuottaa sellaisia funktionaalis-pragmaattisia suomennoksia, joissa parhaimmillaan toteutuu sekä semanttinen vastaavuus että jopa kiellon syntaktinen muoto. Esittelen ja analysoin aineiston erityyppisiä kieltorakenteita, leksikaalisia ratkaisuja ja käännösstrategioita. Aineiston ensimmäinen osa koostuu englanninkielisistä kolumnityyppisistä sanomalehtiartikkeleista ja kaunokirjallisista teksteistä sekä näiden suomennoksista; toinen osa koostuu tekstien suomentajien käännöskommenteista ja kirjallisista vastauksista kyselylomakkeeseen.

Lähteet

Algeo, John 1971. ”The voguish uses of non”. *American Speech* 46. s. 87–105.
Chesterman, Andrew 1998. *Contrastive Functional Analysis*. Amsterdam: John Benjamins.
Rahtu, Toini 2006. *Sekä että*. Ironia koherenssina ja inkoherenssina. Helsinki: SKS.

Simo Määttä
Helsingin yliopisto

Tulkin rajat kuulustelun puhelintulkkauksessa

Yhä suurempi osa asioimistulkkauksesta joudutaan nykyisin suorittamaan etätulkkauksena, ja videotulkkauslaitteistot ovat viime vuosina kehittyneet varsin toimiviksi. Toisaalta puhelimen välityksellä tapahtuva tulkkaus on jo parikymmentä vuotta ollut arkipäivää asioimistulkkauksessa. Kun maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden määrä koko ajan kasvaa, lisääntyy myös puhelintulkkaus, ja sitä käytetään yllättävän paljon myös kuulustelujen tulkkauksessa.

Puhelintulkkaukset ovat tulkin kannalta miellyttäviä siinä mielessä, että hän voi työskennellä kotonaan. Toisaalta puhelintulkkaukseen liittyy monia ongelmia: äänen laatu on usein heikko ja tulkin ja ulkomaalaisen asiakkaan voi olla vaikea ymmärtää toisiaan. Nämä ongelmat korostuvat erityisesti silloin, kun maahanmuuttaja-asiakas käyttää kieltä, joka ei ole hänen vahvin kielensä, toisin sanoen silloin, kun tulkkauskieli on asiakkaan kotiseudulla lingua franca kuten englanti, ranska, venäjä, farsi tai turkki. Puhelintulkkaukseen liittyvät ongelmat voivat aiheuttaa tulkkille eettistä stressiä: hän ei ole varma, tulkaako oikein tilanteessa, jolla voi olla asiakkaan kannalta erittäin suuri merkitys. Siten hän joutuu toimijuutensa ja eettisen ohjeistuksensa rajamaille liikkeessaan tulkaamisen ja tulkitsemisen rajamailla. Eettinen stressi voi korostua tulkaustilanteen lopussa, jos viranomainen joutuu tulkin välityksellä suostuttelemaan maahanmuuttaja-asiakasta allekirjoittamaan pöytäkirjan, jota tämä ei ymmärrä ja jonka tulkki tietää sisältävän virheitä.

Tässä esityksessä analysoin puhelimitse tulkatun turvapaikkamenettelyn ensimmäisen osan tallennetta. Turvapaikkamenettelyn ensimmäisen kuulemisen suorittaa yleensä poliisi tai rajavartioston virkamies, ja siinä käsitellään henkilön taustaa ja matkareittiä sekä lyhyesti myös turvapaikan hakemisen syytä. (Maaliskuusta 2016 lähtien kaiken turvapaikkakuulemisen suorittaa Maahanmuuttovirasto.) Keskityn analyysissä siihen, tukeeko autenttisen nauhoitteen analyysi hypoteesia, jonka mukaan etätulkkauksen ymmärtämisiongelmat johtuvat pitkälti siitä, ettei tulkki etätulkaustilanteessa kykene välittämään puhetilanteiden ja viestien intentiota tarpeeksi selvästi. Hypoteesi on siis johdettu haastattelujen ja autoetnografian pohjalta, nauhoitteen analyysi testaa hypoteesia. Pohdin myös sitä, liittyvätkö intention tulkaamisen ongelmat kielen affektiiviseen ulottuvuuteen ja siihen liittyen eritoten ”asialliseen myötätuntoon” tai ”emotionaaliseen yhteyteen”, jotka tulkit haastatteluissa määrittelevät yhdeksi yhteisymmärryksen edellytykseksi. Lopuksi esitän muutamia keinoja, joilla läsnäolon puutteesta aiheutuvia ongelmia voitaisiin mahdollisesti korjata.

Tommi Nieminen
Itä-Suomen yliopisto

Käännösstrategioiden rajoilla: maltillisuus vastaan uudistavuus

Viime vuonna Helsingin KäTussa (XIII) puhuin kääntäjän suhteesta hänen omasta toiminnastaan muuttuvaan kieleen ja erotin esityksessäni maltilliset ja uudistavat kääntämisstrategiat. Nämä ovat tietenkin vain jatkumo kahden kuvitteellisen koskaan toteutumattoman ääripään välillä: todellinen käännös on aina osin maltillinen, osin uudistava. Vaikutelma maltillisuudesta tai uudistavuudesta syntyy sen suhteen, kuinka keskeiseen osaan kääntäminen tekstityönä käännöksessä nousee.

Maltillista kääntämistä on olla korostamatta kieltä ja jättää se mahdollisimman läpinäkyväksi välineeksi itsensä ulkoiseen viestinnän tarkoitukseen. Ratkaisu käy päinsä silloin, kun asia ylipäänsä on ilmaistavissa kohdekielellä metatekstittä ja näkyvittä uudismuodosteita (lainasanoita ja rakenteita). Ratkaisu saattaa olla jopa ainoa mahdollinen tilanteissa, jolloin käännettyyden ei sovi lopputuloksessa näkyä (juuri lainkaan tai lainkaan) – esimerkiksi, koska käännettyys itsessään ajatellaan viestinnän hidasteeksi. Maltilliselle kääntämiselle kieli on valmis resurssi, voimavara, jota hyödynnetään mutta johon itsessään pyritään olemaan vaikuttamatta.

Uudistava kääntäminen puolestaan ottaa kielen avoimesti välineeksi ja pyrkii muovaamaan sitä viestinnän tarkoituksien mukaisesti omakseen. Tällainen käännoistyö, jossa kieli nousee avoimesti metalingvistiseksi ja metatekstuaaliseksi työkaluksi kirjoittajan, kääntäjän ja vastaanottajan välisessä vuorovaikutuksessa, oli Suomessa erityisen yleistä kirjoitetun kielen alkutaipaleella kahtena kautena: 1500-luvun lopulla ja seuraavan kerran autonomian alussa 1800-luvulla. Näiden kausien aikana suomen kieli muuttui nopeasti ja ratkaisevasti. Uudistavalle käännoistyölle kieli ei ole pelkkä valmis työkalu vaan pikemmin kynnnettävä pelto, muotti jota muovata.

Jälleen kerran otan esimerkiksi lokalisointityön, jossa maltillisuus joissakin tapauksissa ei tunnu lainkaan mahdolliselta käännostrategialta: kielestä puuttuu resursseja, joten sitä on pakko uudistaa. Maltillisuuteen kuitenkin jatkuvasti kannustavat käännoisten käyttäjät, jotka vähäiseenkin uudistavuuteen (esim. activity → aktiviteetti > toiminnallisuus) voivat suhtautua nyrpeästi ja torjuvasti, etenkin jos se huonontaa takaisinkäännettävyyttä. Ristiriita on viime kädessä sama kuin kielenhuollon yrityksissä mukauttaa jatkuvaa lainasanojen, rakenteiden ja ilmausten tulvaa suomen vanhaan pohjaan sopivaksi.

Mary Nurminen
University of Tampere

Machine Translation-Mediated Communication as a Tool in Interviewing

One of the most promising emerging uses for machine translation (MT) is to assist in real-time communication between people who do not share a common language. New technologies enable real-time

communication through MT in both written and spoken form. This offers potential benefits in many areas of human communication. For example, if used in research, MT-mediated communication could facilitate the inclusion of a far more diverse group of research participants, without a corresponding growth in costs.

However, there are limits to the areas and extent to which MT can be applied. A deeper understanding is needed on these limits to make MT-mediated communication a viable tool. To date, few studies have been conducted on MT-mediated communication (Ogura et. al. 2004, Yamashita & Toru 2006, to name a few), while a literature search revealed no studies on MT-mediated interviewing.

In light of this, I decided to pilot the idea of gathering research data by using MT-mediated interviewing. In the summer of 2015, I conducted a study on the end users of an internet machine translation tool. I interviewed four Spanish speakers using Skype Translator's instant messaging application with MT integrated into it, aiming to begin to uncover the factors that should be considered when using MT-mediated interviewing. This presentation will focus on seven considerations that arose, including those of time zones, multitasking, technology and time requirements, negotiation for meaning, participants' target language knowledge, and user experience.

References

- Ogura, Kentaro, Yoshihiko Hayashi, Saeko Nomura, & Toru Ishida. 2004. "User Adaptation in MT-Mediated Communication." *The First International Joint Conference on Natural Language Processing (IJCNLP-04)*: 596-601. Hainan Island, China.
- Yamashita, Naomi & Toru Ishida. 2006. "Effects of Machine Translation on Collaborative Work." *CSCW '06 Proceedings of the 2006 20th anniversary conference on Computer supported cooperative work*, 515-524.

Outi Paloposki

Turun yliopisto

Kääntämisen ja kustantamisen raja-alueella: kustantajakirjeenvaihto 1800-luvun lopulla

Käsittelen esityksessäni kääntäjien ja kustantajien välistä kirjeenvaihtoa 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun ensimmäiseltä vuosikymmeneltä. Kirjeenvaihdossa avautuu sekä yksittäisen kääntämistapahtuman pitkä linja työn valikoitumisesta painoprosessiin ja julkaisemiseen asti, että kustantajien kääntämiseen liittämät odotukset ja reunaehdot.

Aineisto on Edlundin kustantamon (1857–1917; säilytteillä Åbo Akademin kirjastossa) ja WSOY:n arkistoista (Kansallisarkistossa) sekä Kansalliskirjastossa säilytettävästä Samuli Suomalaisen arkistosta. Kustantaja Edlundin kirjeenvaihto yli 70 kääntäjän kanssa valottaa laajalti kääntämiseen liitettyjä vaatimuksia ja sopimuksellisia asioita. WSOY:n laajat arkistot ovat vielä suurelta osin tutkimatta, mutta niistä tehtyjen osakartoitusten (Nordlund, ms.; Ivaska ja Paloposki, arvioitavana; ja Vuokko, tekeillä) perusteella voidaan tutkia yksittäisiä kääntäjä-kustantaja-suhteita ja tehdä niistä päätelmiä osapuolten vuorovaikutuksesta ja

rooleista. Otavan toiminta suhteessa kääntäjiin puolestaan on tutkittavissa ainakin Samuli Suomalaisen aineiston kautta.

Tutkimuksen kautta tulee näkyväksi yksittäisen kääntäjän toimivalta ja mahdollisuudet vaikuttaa työhönsä, mutta myös kääntäjäyteen yleisesti vaikuttavien tekijöiden yleisyys ja muutos. Kustantajien ja kääntäjien välinen kirjeenvaihto on tärkeää sekä kustantamohistorian, kääntämisen että ylipäätään kirjallisten ammattien eriytymisen tutkimuksessa. Se tuo lisävaloa laajoihin kulttuurihistoriallisiin kysymyksiin (kuka päätti kirjallisuuden suuntaviivoista; minkälaisia ammatillisia toimenkuvia oli olemassa ja miten ne olivat kehittyneet) ja yksittäisten ihmisten mikrohistoriaan.

Lähteet

- Ivaska, Laura, ja Outi Paloposki. "Indirect translation, obscured origins and the voice of the in-between". Jätetty arvioitavaksi.
- Nordlund, Taru. Tekeillä. "Kukkaro tarvitsisi täytettä" – Suomentamisen normit ja ideologiat kääntäjien kirjeenvaihdon valossa."
- Vuokko, Katja. Tekeillä. Kääntäjän ääni marginaalissa. Kääntäjän alaviitteiden käyttöä suomennetussa kaunokirjallisuudessa. Meneillään oleva väitöskirjahanke.

Päivi Pasanen

Helsingin yliopisto

Palvelun mallinnus kääntämisen opetusmenetelmänä

Palvelun mallinnus (engl. service blueprint) on yksityiskohtainen visuaalinen malli, jossa kuvataan palvelun eri osien liittyminen toisiinsa. Mallin tavoitteena on visualisoida sitä, miltä palveluprosessi näyttää toisaalta asiakkaan ja toisaalta palveluntarjoajan näkökulmasta. Mallin avulla on mahdollista saada yhtäaikaaisesti esille asiakkaalle näkyvä palvelutila ja asiakkaan toiminta mutta myös asiakkaalle näkymätön asiakaspalveluhenkilöstön toiminta ja tukiprosessit. (Heikkinen 2016.)

Palvelun mallinnusta on sovellettu useilla eri aloilla palveluprosessin visualisointiin (ks. esim. Bitner, Ostrom & Morgan 2007). Malli sopii erittäin hyvin myös käännoisäalalle, sillä käännoistoimeksiannon toteuttaminen on ajallisesti rajallinen, eri vaiheista koostuva dynaaminen palveluprosessi, johon osallistuvilla toimijoilla on kullakin omat roolinsa.

Esitelmässäni kerron palvelun mallinnuksen soveltamisesta ammattikäntämisen opetukseen aidon toimeksiannon kääntämisen yhteydessä. Käännoistoimeksiannot toteutettiin keväällä 2015 ja 2016. Opiskelijaryhmässä jokaisella opiskelijalla oli oma rooli. Toimeksiantoon kuului myös yhteydenpito toimeksiantajaan ja raportointi ryhmän työskentelystä.

Alustavat kokemukset osoittavat, että palvelun mallinnus soveltuu opetusmenetelmäksi käännoiskurssille. Menetelmän avulla opiskelijat oppivat tarkastelemaan palveluprosessia myös asiakkaan näkökulmasta ja ymmärtävät oman roolinsa palveluprosessissa. Palvelun mallinnus kääntämisen opetusmenetelmänä ja aidot toimeksiannot harjaannuttavat opiskelijoita ammattimaiseen kääntämiseen ja työskentelyyn ryhmässä.

Lähteet

- Bitner, Mary Jo & Ostrom, Amy L. & Morgan, Felicia N. 2007: Service Blueprinting: A Practical Technique for Service Innovation. Working Paper Center for Services Leadership, Arizona State University. Saatavana: <http://people.ischool.berkeley.edu/~glushko/IS243Readings/ServiceBlueprinting.pdf> (Luettu 27.11.2014)
- Heikkinen, Hanne 2016: Service blueprint. Innokylän Internet-sivusto. <https://www.innokyla.fi/web/malli111516> (Luettu 13.1.2016)

Esa Penttilä

Itä-Suomen yliopisto

Käsitteellisen yhteensulautumisen teoria käänösopetuksen apuvälineenä

Käänöstieteellinen tutkimus hyödyntää kognitiivista kielentutkimusta (Rojo & Ibarretxe-Antuñano 2013, House 2013), mutta kääntäjänkoulutuksessa tämä ei juuri näy, vaikka esimerkiksi kuvakielen kääntämiseen kognitiivinen lähestymistapa, jossa metaforien analysointi on yksi keskeisistä osa-alueista, voisi hyvin tarjota apuvälineitä. Toki Kussmaulin (2007) luovan kääntämisen opetus-kokeilut hyödyntävät myös kognitiivista kieliteoriaa – mm. Fillmoren (1977) kehyssemantiikan ajatukset siitä, miten kielellisiä merkityksiä suhteutetaan kielenulkoiseen kokemusmaailmaan ja Lakoffin (1987) pohdintoja kielellisten merkitysten luokittelusta semanttisten ketjujen avulla – tarkoituksena tarjota kääntäjäopiskelijoille malleja hahmottaa uusia luovia käänösratkaisuja.

Yhden kognitiiviseen kieliteoriaan pohjautuvan potentiaalisen apuvälineen kääntäjän-koulu-tukseen tarjoaa Fauconnierin ja Turnerin (2002) käsitteellisen yhteensulautumisen teoria. Toistaiseksi sen avulla on analysoitu metaforisten ilmausten käänösratkaisuja (ks. Mandelblitt 1997), mutta koska teoria auttaa hahmottamaan lähtötekstin ja tulotekstin kuvakielisten ja monimerkityksisten ilmausten välisiä suhteita, sitä voi käyttää myös uusien käänösratkaisujen etsimiseen, ja tässä tarkoituksessa sitä on mahdollista hyödyntää myös kääntäjänkoulutuksessa.

Esitelmä perustuu sarjaan opetuskokeiluja, jossa käsitteellisen yhteensulautumisen teoria on otettu apuvälineeksi käänöskursseille tarkoituksena testata, voiko sen avulla opettaa opiskelijoita etsimään luovia ratkaisuja kuvakielisten ja kulttuurisidonnaisten ilmausten kääntämiseen. Esitelmässä käsitellään myös opiskelijoiden omia kokemuksia käsitteellisen yhteensulautumisen teorian käytöstä käänösharjoitusten yhteydessä.

Lähteet

- Fauconnier, Gilles & Mark Turner (2002) *The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. New York: Basic Books.
- Fillmore, Charles (1977) *Scenes-and-Frames Semantics*. Teoksessa A. Zampolli (toim.), *Linguistic Structures Processing*. Amsterdam: North Holland. 55–88.
- House, Juliane (2013) *Toward a new linguistic-cognitive orientation in translation studies*. *Target* 25: 1, 46–60.

- Kussmaul, Paul (2007) Can we teach creative translating? Teoksessa R. Jääskeläinen, T. Puurtinen ja H. Stotesbury (toim.), *Text, Processes, and Corpora: Research Inspired by Sonja Tirkkonen-Condit*. Kansainvälisen viestinnän laitoksen julkaisuja 5. Joensuu: Joensuun yliopistopaino. 25–38.
- Lakoff, George (1997) *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Mandelblit, Nili (1997) *Grammatical Blending: Creative and Schematic Aspects in Sentence Processing and Translation*. Väitöskirja, University of California, San Diego.
- Rojo, Ana & Iraide Ibarretxe-Antuñano (toim.) (2013) *Cognitive Linguistics and Translation: Advances in Some Theoretical Models and Applications*. Berlin: De Gruyter.

Svetlana Probirskaja
Helsingin yliopisto

Ammattitulkkauksen rajat vs. ad hoc -tulkkauksen rajattomuus

Arkikäntämisestä puhutaan jo omana ilmiönään. Sillä tarkoitetaan yleensä satunnaista ei-ammattimaista tulkkausta/kääntämistä arkitilanteissa (ks. Kolehmainen, Koskinen ja Riionheimo 2015). Arkikäntäminen laajentaa perinteisen kääntämisen rajoja sekä sisällöllisesti, muodollisesti että toimijoiden osalta. Esitelmässäni on tarkoitus pohtia yhdessä yleisön kanssa sitä, joutuvatko ammattitulkin toiminnan rajat, esimerkiksi ammattisäännöstö, törmäyskurssille satunnaisen tulkin toiminnan kanssa, jota ei rajoita periaatteessa mikään muu kuin kielitaidon rajat. Satunnaisen tulkin toimintaa leimaa ”säännöttömyyden” lisäksi kielellisten ja muiden käytössä olevien resurssien ja tulkkausmuotojen joustava käyttö.

Näiden kysymysten äärelle minut on johdattanut oma tutkimukseni kansainvälisessä Allegro-junassa, jossa tutkin translationaalisia tiloja eli kääntämisen ja tulkkauksen paikkoja. Tutkimustarkoituksessa olen tehnyt vuoden 2015 aikana kolme kenttätutkimusmatkaa Allegro-junassa ja haastatellut yhteensä 102:ta matkustajaa, junan henkilökuntaa ja viranomaista. Junan translationaaliset tilat syntyvät junan omasta monikielisestä repertuaarista ja spontaaneista tulkkaustilanteista henkilöiden välillä. Tulkkausapua tarjotaan omaehtoisesti tai sitä pyydetään. Kutsun tätä kielelliseksi ensiavuksi, joka voi olla riittävä rutiinitilanteissa mutta ei välttämättä vaativammassa kommunikaatiotilanteissa, jolloin etsitään muita keinoja.

Miten arkikäntämisen rajattomuus vaikuttaa sitten ammattitulkin toimintaan? Mitkä säännöt sitovat hänen toimintaansa niin sanotusti vapaa-ajallaan? Lääketieteen julkaisuissa keskustellaan lääkärin vastuista, auttamisvelvollisuudesta ja toiminnan rajoituksista hätätilanteissa lentokoneissa (esim. Lehtonen 2010). Onko syytä avata vastaava keskustelu ammattitulkin vastuista ja toiminnan rajoituksista kielellisissä hätätilanteissa? Onko ammattitulkin tarjottava kielellistä apua ennen muita? Miten ammattitulkki toimii arkitilanteissa, joissa olosuhteet eivät vastaa ammattitulkkaukseen soveltuvia tai tulkkauksen aihe on vieras tai tulkin oma henkinen tai fyysinen tila estää häntä suoriutumasta tulkkauksesta hyvin? Näistä kysymyksistä on tarkoitus keskustella yleisön kanssa.

Lähteet

Kolehmainen, Leena, Kaisa Koskinen ja Helka Riionheimo. 2015: Arjen näkymätön kääntäminen: translatorisen toiminnan jatkumot. Virittäjä 3 Maallikkokääntämisen ja -tulkkauksen teemanumero, 372–400.

Lehtonen, Lasse 2010: Mikä on lääkärin vastuu lentokoneessa? Duodecim 126, 412–417.

Turo Rautaoja
Turun yliopisto

Sibeliusta suomalaisille – kääntäjä kulttuurinarratiivin rakentajana

Suomenkielisten Sibeliusta koskevien kirjamuotoisten tietotekstien huomionarvoisena piirteenä voidaan aina 1960-luvulle asti pitää sitä, että tekstit oli käännetty suomeen muista kielistä. Tämä on ollut lähtökohta väitöskirjatutkimukselleni, joka on tähän mennessä pohtinut suomalaisen Sibeliuksen narratiivin rakentumista käännöstieteellisenä ilmiönä Bakerin (2006) narratiiviteorian pohjalta ja etenee nyt käsittelemään tekstien kääntäjien merkitystä kansallisen kulttuuri-ilmiön muokkautumiselle.

Esitelmäni aiheena ovat Sibeliusta käsittelevien tekstien suomentajat vuodesta 1916 vuoteen 1965 – toisin sanoen ensimmäisestä Sibeliuksen elämäkerrasta modernin Sibeliuksen tutkimuksen alkuun. Esitykseni hahmottelee kuvaa seitsemästä monitoimijasta, joiden kääntäjäyys voidaan ymmärtää pikemminkin roolina kuin ammattina. Esittelen kääntäjät, joilla oli usein jokin henkilökohtainen side Sibeliukseen, ja käyn läpi heidän taustansa sekä käännöstuotantonsa. Lisäksi pohdin, miten he päätyivät kääntämään Sibeliuksesta kertovia tekstejä.

Lähemmässä tarkastelussa esiin nousee Sibeliuksen tyttären Margareta Jalaksen (1908–1988) erityinen asema kääntäjien joukossa. Jalaksella oli suuri merkitys isäänsä käsittelevien tietokirjojen suomentajana, sillä vuosien 1916 ja 1965 välisenä aikana suomennetusta yhdestätoista Sibeliuksen kirjasta peräti viisi oli hänen kääntämiään. Arkistomateriaaleja ja paratekstejä hyödyntävässä tapaustutkimuksessa ulotan Jalaksen käännöstuotannon tarkastelun myös Sibeliuksen käännösten ulkopuolelle ja selvitän, millaiseksi päätyönään Sibeliuksen Akatemian kanslistina toimineen Jalaksen kääntäjäprofiili lopulta rajautuu.

Minna Ruokonen & Jukka Mäkisalo
Itä-Suomen yliopisto

Kääntäjien kokemuksia ammatin vs. oman työn arvostuksesta: tilastollisen analyysin tuloksia

Esitelmässämme tarkastelemme, miten suomalaiset kääntäjät kokevat ammatin ja työnsä arvostuksen. Aineistona on syksyllä 2014 tehty kyselytutkimus (Minna Ruokonen, Leena Salmi, Tiina Tuominen ja Taru Virtanen), johon tuli 450 vastausta. Kysely perustui osittain vastaaviin Tanskassa tehtyihin kyselyihin (Dam & Zethsen 2008, 2011, 2012).

Tässä esitelmässä keskitymme vastaajien kokemuksiin a) kääntäjän ammatin yleisestä arvostuksesta Suomessa ja b) oman työn arvostuksesta eli siitä, miten paljon vastaajat kokevat työtään arvostettavan

työpaikallaan (työ- tai virkasuhteiset vastaajat) tai toimeksiantajien keskuudessa (freelancerit ja yrittäjät). Selvitämme, millaisia tilastollisesti merkitseviä eroja ilmenee, kun näitä kokemuksia analysoidaan erilaisten taustatekijöiden valossa.

Kääntäjän ammatin arvostuksen Suomessa vastaajat arvioivat hieman keskitasoa alhaisemmaksi (keskiarvo 2,55 asteikolla 1–5), mikä muistuttaa aiempia tutkimustuloksia (Katan 2009; Dam & Zethsen 2011, 2012). Oma työtä sitä vastoin koettiin arvostettavan paljon (ka. 3,94), ja ero ammatin yleiseen arvostukseen on tilastollisesti merkitsevä.

Ehkä yllättäen suurin osa toistaiseksi tarkastelemistamme taustatekijöistä ei tuota merkitseviä eroja sen enempää ammatin yleisen arvostuksen kuin oman työn arvostuksenkaan suhteen. Näihin tekijöihin kuuluvat esimerkiksi ikä, työmuoto (työ- tai virkasuhteinen vs. freelancer/yrittäjä) ja ammatti-identiteetti (asiatekstinkääntäjä, av-kääntäjä, suomentaja).

Oman työn arvostuksen kokemus sen sijaan näyttää vaihtelevan esimerkiksi työkokemuksen pituuden ja työssä viihtymisen mukaan. Työssä viihtymistä tarkasteltiin muun muassa analysoimalla, miten usein vastaajat miettivät alan vaihtoa tai kokivat häiritsevää stressiä.

Kaiken kaikkiaan kääntäjät kokivat omaa työtään arvostettavan enemmän kuin ammattia yleensä. Tosin työhyvinvoinnin ongelmat näyttävät heijastuvan herkemmin oman työn arvostukseen, kun taas ammatin yleisestä arvostuksesta vallitsee melko yhtenäinen käsitys työoloista tai taustasta riippumatta. Lisäanalyysia joka tapauksessa tarvitaan, sillä myös ammatin yleistä arvostusta pitivät alhaisempina sellaiset vastaajat, jotka olivat miettineet alan vaihtoa usein.

Lähteet

- Dam, Helle Vrønning and Karen Korning Zethsen (2008). Translator status. A study of Danish company translators. *The Translator* 14(1), 71–96.
- (2009). Who said low status? A study on factors affecting the perception of translator status. *Journal of Specialised Translation* 12, 2–36. http://www.jostrans.org/issue12/art_dam_zethsen.pdf.
- (2011). The status of professional business translators on the Danish market: a comparative study of company, agency and freelance translators. *Meta* 56(4), 976–997.
- (2012). Translators in international organizations. A special breed of high-status professionals? Danish EU translators as a case in point. *Translation and Interpreting Studies* 7(2), 211–232.
- Katan, David (2009). Translation theory and professional practice: a global survey of the great divide. *Hermes – Journal of Language and Communication Studies* 42, 111–153.

Tutta Saalin

Itä-Suomen yliopisto

Gun-Viol Vik

Vaasan yliopisto

”Etätulkkaukseen ei ole mikään mörkö”. Kokemuksia kolmen yliopiston yhteisistä etätulkkauksharjoituksista

Yksi tulkin työympäristöä koskevista muutoksista viime vuosikymmeninä on etätulkkaustoimeksiantojen lisääntyminen. Videoneuvottelujen yleistyessä etätulkkaukseen on houkutteleva vaihtoehto niin yksityisille kuin julkisille tulkin palveluiden käyttäjille. Tutkimukset ovat osoittaneet, että etätulkkaukseen poikkeaa tavanomaisesta tulkkauksesta mm. työn kuormittavuuden ja työolosuhteiden haasteiden osalta (esim. Moser-Mercer 2005, Roziner & Shlesinger 2010).

Syyslukukaudella 2015 Itä-Suomen yliopisto, Vaasan yliopisto ja Tampereen yliopisto järjestivät yhteisen pilottikurssin, jossa testattiin kuinka videoneuvottelujärjestelmää voidaan käyttää hyväksi opettaessa etätulkkaukseen kolmella paikkakunnalla samanaikaisesti. Kurssista vastuussa olevat opettajat halusivat luoda opiskelijoille autenttisen harjoitteluympäristön, jossa osallistujat olivat pääosin toisilleen tuntemattomia ja opiskelivat pitkienkin matkojen päässä toisistaan. Tulevaisuudessa osallistujat saavat erittäin todennäköisesti työtarjouksia, joissa tulkkaus tapahtuu internetin kautta. Tämän vuoksi on tärkeää, että he pääsevät harjoittelemaan etätulkkaukseen jo opiskeluaikanaan ja oppivat käytännön harjoitusten kautta, kuinka etätulkkaukseen eroaa tulkin perinteisistä työolosuhteista.

Kurssin päätyttyä opiskelijoille, opettajille ja kurssilla luennoineille vieraileville opettajille tehtiin kysely, jossa kartoitettiin heidän kokemuksiaan etätulkkauksharjoituksista. Keskityimme esitelmässämme toisaalta näiden ryhmien käsityksiin lähi- ja etätulkkauseroista ja toisaalta yhteisesti toteutettujen tulkkausharjoitusten edellytyksiin. Kyselytulokset laajentavat tietämystä etätulkkausopetuksesta. Opetusyhteistyön pohjalta pohdimme myös, miten opetuksella voimme vastata yliopistojen digitaalisten opetusvälineiden käytön suosituksiin ja pieniin opetusryhmiin liittyviin haasteisiin.

Lähteet

Moser-Mercer, Barbara (2005). Remote Interpreting: Issues of Multi-Sensory Integration in a Multilingual Task. *Meta : Journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, Volume 50, numéro 2, avril 2005, s. 72–738.

Roziner, Ilan & Shlesinger, Miriam (2010). Much ado about something remote: Stress and performance in remote interpreting. *Interpreting*, Volume 12, Number 2, 2010, s. 21–247(34).

Kathy Saranpa

University of Eastern Finland

Internationalizing Ina Lange: The Limits and Advantages of Involving Student-Translators in Research

Finding real-life commissions for advanced-level students presents an ongoing challenge to the translation teacher, let alone finding commissions that dovetail with one's own research field. However, instructors in a member institution of the European Master's in Translation Network should consider employing students where feasible to translate research-supporting materials. In light of the requirement to integrate "...scholarship, research and professional activities with teaching and supporting learning" (Kelley 2008, 10), I engaged 10 advanced-level students of English translation to translate the only full-length book published on my current research subject, the Finnish author Ina Lange (1846–1930): Taimi Torvinen's *Suomen puolustusta Kööpenhaminassa: Ina Langen salainen toiminta Danielson-Kalmarin asiamiehenä 1890-luvun alussa* (1967). Lange wrote in Swedish under the pseudonym Daniel Sten and is no longer generally known in our time, even here in her native country. After introducing the author and my justification for wanting to introduce her to an English-speaking public, I will focus on some of the limits of this kind of project, including the students' varying levels of expertise in English, conflicting notions of fair wages, and backgrounds in translation studies rather than history or literature. At the same time, the presentation will highlight some of the benefits of entrusting emerging professionals with this kind of meaningful task. Besides the obvious advantage of giving students a solid entry on a resume, the project allowed them to practice formal business communication skills in English, to negotiate prices, and to gain confidence in translating into their B language.

The project was partially funded by a grant from the Svenska Litteratursällskapet i Finland.

References

Kelley, D. (2008). Training the trainers: Towards a description of translator trainer competence and training needs analysis. *TTR: traduction, terminologie, rédaction*, 21(1).

Nestori Siponkoski

Vaasan yliopisto

Kääntämisen ja uudelleenkirjoittamisen rajalla: kulttuurisidonnainen näkökulma suomalaisten käänösiskelmien sanoittamiseen

Iskelmämusiikki (saks. Schlager) saapui suomalaiseen kulttuuripiiriin ulkomaisena "tuontitavarana" 1920-luvulla, mutta satavuotisen historiansa kuluessa siitä on kehittynyt olennainen osa suomalaista populaarikulttuuria. Vuosikymmenten saatossa iskelmämusiikille on suomalaisessa kulttuuripiirissä

kehittynyt oma tunnusmerkistö, joka erottaa sen esimerkiksi saksalaisesta ja italialaisesta iskelmäperinteestä. Keskeisin ja samalla myös ilmeisin suomalaisen iskelmämusiikin tunnusmerkki on kuitenkin suomen kielen käyttö esityskielenä. Suomalaista iskelmää siis esitetään suomen kielellä riippumatta siitä, onko se suomalaisessa kulttuuripiirissä tuotettua vai pohjautuuko se ulkomaiseen materiaaliin. Tästä johtuen kääntäminen nouseekin iskelmäsanoituksista puhuttaessa keskeiseen asemaan, mutta samalla kääntäminen myös problematisoituu paitsi näiden sanoitusten populaarikulttuurisesta kontekstista kumpuavan kaavamaisuuden takia, myös iskelmäsanoituksen multimodaalisen ja ennen kaikkea kulttuurisidonnaisen luonteen vuoksi.

Tässä esitelmässä tarkastelen suomalaisten käännösiskelmien sanoittamista populaarikulttuurisessa kontekstissa ja ennen kaikkea kulttuurisidonnaisesta näkökulmasta. Aikaisempaa laulutekstien kääntämisen tutkimusta luonnehtii toisaalta korkeakulttuurisen kontekstin korostuminen (esim. Gorlée 1997), toisaalta tämän kääntämisen lajin erikoispiirteiden (esim. multimodaalisuus ja käyttökontekstin asettamat rajoitukset) vaikutus käännösstrategioihin (esim. Franzon 2001, 2008 & 2009; Low 2003 & 2013). Kulttuurisidonnainen näkökulma ei ole ollut edustettuna kovinkaan vahvasti (ks. kuitenkin Siponkoski & Rossi 2010), ja niinpä tässä esitelmässä lähestyn ulkomaisten kappaleiden suomentamista ennen kaikkea kulttuurisidonnaisena ilmiönä, jossa kohdeyleisön odotuksiin liittyvät normit nousevat pääosaan käännösstrategioita (esim. sanaston ja kuvaston käyttö) ja muita valintoja (esim. millaisia ulkomaisia kappaleita on valittu suomennettaviksi) selittävinä näkökulmina.

Esitelmässäni sijoitan iskelmien suomentamisen kääntämisen ja uudelleenkirjoittamisen välimaastoon ennen kaikkea sen kulttuurisidonnaisuuden ja tämän mukanaan tuomien vahvojen normien eli kohdeyleisön normatiivisten odotusten takia. Tarkastelen iskelmäsanoituksen normeja ja niiden kehitystä originaali- ja käännösiskelmäsanoitusten sanaston ja kuvaston yhdenmukaistumisen näkökulmasta. Materiaalini käytän eri vuosikymmeniltä peräisin olevia, englannin kielestä suomennettuihin iskelmiin perustuvia esimerkkejä. Näillä esimerkillä pyrin havainnollistamaan, kuinka tämä useimmiten kääntämisenä kuvattu toiminta on lähdemateriaalin huomioimisen lisäksi samalla myös uudelleenkirjoittamista, jossa alkuperäistä materiaalia muokataan usein hyvinkin voimakkaasti kohdeyleisön kulttuuritaustasta kumpuavia odotuksia vastaavaksi.

Lähteet

- Franzon, Johan (2001). Pseudotranslation of popular songs? Teoksessa: *Mission, Vision, Strategies, and Values. A Celebration of Translator Training and Translation Studies in Kouvola*, 33–44. Toim. Pirjo Kukkonen & Ritva Hartama-Heinonen. Helsinki: Helsinki University Press.
- Franzon, Johan (2008). Choices in Song Translation. *The Translator* 14:2. 373–399.
- Franzon, Johan (2009). *My Fair Lady på skandinaviska: en studie i funktionell sångöversättning*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Gorlée, Dinda (1997). Intercode Translation. *Words and Music in Opera. Target* 9:2, 235–270.
- Low, Peter (2003). Singable translations of songs. *Perspectives: Studies in Translatology* 11:2, 87–103.
- Low, Peter (2013). When Songs Cross Language Borders. *The Translator* 19:2, 229–244.
- Siponkoski, Nestori & Paula Rossi (2010). Sydän, suru, kuu ja kyneleet. Suomalaisen käännösiskelmän kieltä etsimässä. Teoksessa: *Käännösteoria, ammattikielien ja monikielisyys. VAKKI-symposiumi XXX. Vaasa 12.–13.2.2010. N:o 37. 314–325*. Toim. Niina Nissilä & Nestori Siponkoski. Vaasa: Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyys tutkimusryhmän julkaisut.

Elin Svahn
Stockholm University

Translator students and translator role models. Limits and possibilities

In the discourse on translators, the question of the translator's (in)visibility has been much debated and the translator has often been described as "a shadowy presence", "unappreciated" and "isolated" (for an overview, see Dam and Zethsen 2008, 173). Translator students' views on the profession and the profession status has been researched by Ruokonen (2016), but how translator students perceives the socialisation into a low-status occupation remains to be researched. Within sociology, role models are put forward as being crucial for socialisation into a profession as well as vital in order to foster a self-concept (Gibson 2003). In turn, self-concept, defined as "the set of meanings we hold for ourselves when we look at ourselves" (Stets and Burke 2003, 129), has been pointed out as an essential element in the transition from translator students to professional translators (Kiraly 1995; Kiraly 2000). The concept 'possible selves' is the future-oriented element of the self-concept; it represents "individuals' ideas of what they might become, what they would like to become, and what they are afraid of becoming" (Markus and Nurius 1986, 954).

This paper aims to investigate the ongoing socialisation of four translator students in a MA program in Translation Studies, with special attention to the relationship between role models and 'possible selves'. A longitudinal material consisting of four focus groups with the students is used. The focus groups were interviewed and recorded during 2013–2016, thus ranging from when the students were entering the program to six months after their graduation. Questions related to the investigated topic are: How does it affect the students' self-image to be socialised into a profession that is considered a low-status occupation? What are the conditions for having role models in a translator education setting? Can 'possible selves' serve as a useful conceptual tool?

References

- Dam, Helle, and Karen Zethsen. 2008. 'Translator Status. A Study of Danish Company Translators'. *The Translator* 14 (1): 71–96.
- Gibson, Donald E. 2003. 'Developing the Professional Self-Concept: Role Model Construals in Early, Middle, and Late Career Stages'. *Organization Science* 14 (5): 591–610. doi:10.1287/orsc.14.5.591.16767.
- Kiraly, David. 1995. *Pathways to Translation: Pedagogy and Process*. Kent: Kent State University Press.
- . 2000. *A Social Constructivist Approach to Translator Education. Empowerment from Theory to Practice*. Manchester: St Jerome.
- Markus, Hazel, and Paula Nurius. 1986. 'Possible Selves'. *American Psychologist* 41 (9): 954–69. doi:10.1037/0003-066X.41.9.954.
- Ruokonen, Minna. 2016. 'Realistic but Not Pessimistic: Finnish Translation Students' Perceptions of Translator Status'. Edited by Kaisa Koskinen and Helle Dam. *JoSTrans – The Journal of Specialised Translation* 2016 (25): 188–212.
- Stets, Jan E., and Peter J. Burke. 2003. 'A Sociological Approach to Self and Identity'. In *Handbook of Self and Identity*, edited by Mark R. Leary and June Price Tangney, 128–52. New York: Guilford Press.

Kristiina Taivalkoski-Shilov
Helsingin yliopisto

Internetin suomenkieliset lukupiirit käännöskirjallisuuden välittäjinä ja keskustelijoina

Käännöskirjallisuuden vastaanottotutkimus jakautuu yhteiskunnallisesti suuntautuneeseen, teoreettiseen lukijatutkimukseen sekä todellisten lukijoiden lukukokemuksia valottavaan tutkimukseen (Brems ja Ramos Pinto 2013). Jälkimmäisen tutkimushaaran perinteisenä aineistona ovat olleet kyselyjen, testien tai haastatteluiden kautta saatu data sekä esimerkiksi lukijoiden kirjeenvaihdot ja päiväkirjat. Myös internetin kirja-arvostelut ja muut sähköiset lähteet tarjoavat hedelmällistä aineistoa käännöskirjallisuuden lukijatutkimukseen. Esitelmäni valottaa lukijoiden ääniä internetin suomenkielisissä kirjallisuuden lukupiireissä. Aineistoni koostuu keskusteluista, joita kurssini Käännöskirjallisuuden tutkimus opiskelijat etsivät minulle internetistä kevään 2016 aikana. Olen kiinnostunut näiden lukupiirien jäsenten äänistä käännöskirjallisuuden tulkitsijoina, kommentoijina ja välittäjinä. Miten lukupiireissä keskustellaan käännöksistä? Keskustellaanko käännöksistä kuin ulkomainen kirjailija olisi kirjoittanut teokset suoraan suomeksi (vrt. Alvstad 2014) vai kiinnitetäänkö kääntäjään huomiota? Jos kääntäjään kiinnitetään huomiota, missä tapauksissa? Viitataanko lukupiireissä ammattikriitikoiden arvioihin käännöksistä? Onko piirien välillä eroja ja miksi? Mitä lukupiireistä saatu aineisto kertoo käännöskirjallisuuden lukukokemuksista tämän hetken Suomessa?

Lähteet

Alvstad, Cecilia. 2014. "The Translation Pact." *Language and Literature* 23 (3): 270–284.
Brems, Elke ja Sara Ramos-Pinto. 2013. "Reception and translation." Yves Gambier ja Luc van Doorslaer, toim. *Handbook of Translation Studies on-line*. <https://www.benjamins.com/online/hts/>.

Damon Tringham
University of Turku

Limits on the Translator: What is expected? How are they seen?

The limits of a translator's work are defined in many different ways. Such limitations can be set by textual elements, reader expectations, editorial intervention or even publisher policy. In my presentation, I shall introduce a few examples from these four levels to provide some insight into the difficulties that translators face in their work.

My research interest lies principally in how allusions and wordplay are translated into Finnish in the Discworld novels by Terry Pratchett, how these issues are identified and how they are resolved. Here, however, I shall also use some data from and refer to other works by Pratchett and also cite research and comments from translations into other languages. This is, naturally, not a thorough examination of the position of the translator; instead, I hope to take the four different levels I have chosen and show how they are connected.

I shall demonstrate how they work together to restrict a translator and sometimes place him or her in very difficult situations.

Ultimately, my aim is to encourage all of us (active translators, researchers and lecturers) to inform others (friends, contacts and students) better about what translation is, and what its limits truly are. In this way, I hope we can spread a better understanding both of what can realistically be expected of a translator and of how well many translators actually manage to do their job – despite the limitations within which they work.

Kaisa Vitikainen

Helsingin yliopisto

Kuka ohjelmatekstityksiä käyttää?

Ohjelmatekstitys on kotimaisten televisio-ohjelmien kielensisäistä tekstitystä, jonka pääasiallinen kohderyhmä ovat kuurot ja huonokuuloiset. Koska kohderyhmänä ovat kuulovammaiset, ohjelmatekstityksessä on tuotava esiin ohjelman koko äänimaailma, ei ainoastaan puhe. Ei-kuulevan katsojan on saatava tekstityksen kautta sama informaatio, jonka kuuleva katsoja saa ääniraidalta (Peltola & Pöntys 2016). Ohjelmatekstitys on saavutettavuuspalvelu, jota asetus televisio-ohjelmiin liitettävästä ääni- ja tekstityspalvelusta (292/2011) edellyttää kaikilta televisioyhtiöiltä Suomessa.

Vaikka ohjelmatekstitys on kohdistettu etupäässä kuuroille ja huonokuuloisille, sitä käyttävät monet muutkin. Ohjelmatekstitys voi tukea suomen kielen opiskelua, siitä voi olla iloa lapsiperheille lasten nukkuessa tai pitäessä ääntä, se helpottaa ohjelman seuraamista, jos ääniraita on huonolaatuinen ja on hyödyllinen myös hyväkuuloisille, jos television äänen on jostakin syystä oltava hiljainen tai kokonaan poissa (aulat ja odotushuoneet, sairaalatilat ym.). Ohjelmatekstityksen vastaanottajakunta on siis varsin heterogeeninen, ja eri kohderyhmillä on erilaisia tarpeita (Tiittula 2012).

Liisa Tiittula ja Päivi Rainò tekivät 2013 kyselytutkimuksen ohjelmatekstityksen vastaanottajille. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää ohjelmatekstityksen käytettävyyttä ja laatua katsojan näkökulmasta. (Tiittula & Rainò 2013.)

Uudelle kyselytutkimukselle on kuitenkin tarvetta, sillä 2013 tehty kysely oli kohdistettu vain kuulovammaisille ohjelmatekstityksen käyttäjille. Koska katsojakunta on tätä laajempi, on tärkeää selvittää myös muiden kohderyhmien näkökulmia. On myös tärkeää tietää, ketkä kaikki ohjelmatekstitystä käyttävät ja mistä syistä.

Kyselytutkimukseni on jatkoa Tiittulan ja Rainò'n kyselylle. Osa kysymyksistä on samoja, jotta niiden osalta tutkimusten tuloksia voidaan vertailla. Kyselyssä on myös uusia kysymyksiä, joilla kartoitetaan eri käyttäjäryhmien taustoja ja näkemyksiä ohjelmatekstityksestä. Lisäksi pyrin kartoittamaan, kuinka suuri osa television katsojista ylipäättään tietää ohjelmatekstityksestä. Kysely toteutetaan yhteistyössä Yleisradion kanssa. Vastaan itse kysymyksenasettelusta ja analyysistä, mutta vastaajia haetaan mm. Yleisradion verkkosivujen ja Facebookin kautta. Kysely toteutetaan helmi-maaliskuussa 2016.

Tässä esitelmässä aion avata kyselyn alustavia tuloksia. Esittelen kyselyssä esille nousseita käyttäjäryhmiä, heidän syitään ohjelmatekstityksen käyttämiselle, ja heidän odotuksiaan ohjelmatekstityksen suhteen. Lisäksi pyrin tarkastelemaan syitä sille, miksi ohjelmatekstitystä ei käytetä – onko kyseessä tiedon puute, vai eikö tekstityksestä koeta olevan apua?

Lähteet

- Asetus televisio-ohjelmiin liitettävästä ääni- ja tekstityspalvelusta 292/2011. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110292> [viitattu 21.1.2016]
- Peltola, Maire & Minna Pöntys 2016. Ohjelmatekstityksen laatuvaatimukset. Julkaisematon. Yle 21.1.2016.
- Tiittula, Liisa 2012. Saavutettavuus: haaste kielensisäisen tekstityksen kehittämiseksi. Julkaisussa: Ruokonen, Minna, Leena Salmi & Nestori Sipunkoski (toim.) 2012. MikaEL. Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu. Vol. 6.
- Tiittula, Liisa & Rainò, Päivi 2013. Ohjelmatekstityksen laatu ja saavutettavuus vastaanottajan näkökulmasta. Julkaisussa: Kivilehto, Marja, Minna Ruokonen & Leena Salmi (toim.) MikaEL. Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu. Vol. 6.

Erja Vottonen

Itä-Suomen yliopisto

Strategiakäsitykset alkuvaiheen kääntäjäopiskelijoilla

Tarkastelen esitelmässäni ensimmäisen ja toisen vuoden kääntäjäopiskelijoiden käsityksiä kääntäjän globaaleista ja paikallisista strategioista. Käännösstrategioista puhuttaessa jyllää keskustelu kotouttamisesta ja vieraannuttamisesta, mutta hiljakkoin dikotomian rinnalle on ututettu ajatus kultaisesta keskitiestä, jota on kovasti puitu etenkin venäläisessä käännöstieteellisessä kirjallisuudessa. Jotkut tutkijat tunnustavat kultaisen keskitiesen olemassa olon, kun taas jotkut eivät pidä sen saavuttamista mahdollisena (ks. Schleiermacher 2004/1813). Ajatus kultaisesta keskitiestä kuitenkin luo jatkumon kahden ääripään välille, mikä tuo mielenkiintoisen näkökulman käännösstrategioiden ja -metodien tutkimukseen, sillä kääntäminen ei ole mustavalkoista kotouttamista tai vieraannuttamista, vaan rajat voivat olla hyvinkin häilyvät. Tarkoitukseni on selvittää, onko ensimmäisen ja toisen vuoden kääntäjäopiskelijoilla käsitystä näistä häilyvistä rajoista. Tunnistavatko opiskelijat, joilla ei vielä välttämättä ole kokemusta tai käännösteoreettista pohjaa, ajatuksen kultaisesta keskitiestä?

Paikallisella tasolla ongelmia ratkovat metodit saattavat asettua selvästi kotouttamisen ja vieraannuttamisen tavoin eräänlaiselle jatkumolle (ks. Van Poucke 2012; Vottonen, tulossa). Pidemmälle edenneillä opiskelijoilla ja ammattikäntäjillä voi olla selvä kuva siitä, millä paikallisilla metodeilla eteen tulevat ongelmat ratkeavat parhaiten riippuen siitä, haluaako kääntäjä pysyä uskollisena lähdetekstille vai onko tarkoitus, että kääntäjä sulauttaa käännöksen kohdekulttuuriin (ks. esim. Venuti 1995). Minkälaiset ennakkokäsitykset ensimmäisen ja toisen vuoden kääntäjäopiskelijoilla on eri käännösmetodien kotouttavasta ja vieraannuttavasta vaikutuksesta? Entä mikä on heidän suhtautumisensa kultaiseen keskitiesehen?

Tutkimusaineistoni koostuu ensimmäisen ja toisen vuoden englannin ja venäjän kielen opiskelijoille tehdyn käännösharjoituksen käännöksistä. Tässä harjoituksessa pyysin jokaista opiskelijaa kääntämään

vieraskielisen (englannin- ja venäjänkielisen) vitsin suomeksi kolmea eri viestintätehtävää noudattaen. Ensimmäinen tehtävänanto oli kääntää vitsi kulttuurintutkijalle, millä haettiin vieraannuttavaa lähestymistapaa. Toisena tehtävänantona oli kääntää vitsi koululaisten vitsikirjaan, ja tällä puolestaan pyrittiin kotouttavaan käännostapaan. Kolmantena tehtävänantona oli kääntää vitsi vitsikirjaan, millä haettiin kultaiseen keskitiehen pyrkivää lähestymistapaa. Tarkoituksena oli, että jokainen opiskelija kääntää kaikkien kolmen viestintätehtävän mukaiset käännökset. Tarkastelen, mitä paikallisia metodeja opiskelijat käyttävät kunkin käännösversion kohdalla. Aineisto koostuu opiskelijoiden käänöksistä. Esityksessäni pohdin, onko opiskelijoilla jonkinlainen ennakoasetelma tai skeema siitä, miten erilaisia paikallistason ongelmia voisi ratkoa tiettyä globaalia strategiaa noudattaakseen huolimatta opintojen varhaisesta vaiheesta.

Lähteet:

- Schleiermacher, Friedrich 2004[1813]. On the Different Methods of Translating. Teoksessa: Lawrence Venuti (toim.) Translation studies reader, 2nd edition. London & New York: Routledge, 43–63.
- Van Poucke, Piet 2012. Measuring Foreignization in Literary Translation. An Attempt to Operationalize the Concepts of Foreignization. Teoksessa: Hannu Kemppanen, Marja Jänis & Alexandra Belikova (toim.) Domestication and Foreignization in Translation Studies. Berlin: Frank & Timme, 139–157.
- Venuti, Lawrence 1995. The Translator's Invisibility: A history of translation. London & New York: Routledge.
- Vottonen, Erja (tulossa). Does theory meet practice? The realization of global and local strategies in self-reflecton analysis. Teoksessa: Margherita Dore (toim.) Achieving Consilience. Theories and Practice. Cambridge Scholars Publishing.

POSTERIT – POSTERPRESENTATIONER – POSTER PRESENTATIONS

Tatiana Bogrdanova

University of Eastern Finland

Russian Folktales for English Readers: Translators and Texts

The poster presents some of the preliminary results of my doctoral research *Russian Folk Tales for English Readers: Translators as Cultural Mediators in the LateNineteenth - Early Twentieth Century*, which has been conducted in the University of Eastern Finland under the supervision of Professors Kaisa Koskinen and Maija Könönen since 2012. The focus on the role of human agency, as well as on its embeddedness in the social and cultural structures in the mediation process (Kinnunen & Koskinen 2010), has informed its interdisciplinary interests in translation history studies, folklore and literary studies, as well as in the British-Russian cultural interaction in the period in question.

To understand the agency of the two translators (W.S.R. Ralston, 1828-1889; Arthur Ransome, 1884-1967), who played a key role in bringing the Russian folklore to British audiences, I examine their biographical data and the contexts in which they operated while working on their translations. It appears that Ralston's motivations, perceptions, and emotionality were largely influenced by his stance as a folklorist and as an enthusiastic Russian scholar and translator. Hence, his *Russian Folk Tales* (1873) was in fact a scholarly work with a substantial scientific apparatus, translations serving as illustrative materials. The translator acted as an informed guide to the new and strange language and culture, his literal translation strategy resulting, however, in a foreignizing effect that might have intimidated the lay reader. Ralston was nevertheless an important predecessor for Ransome, whose *Old Peter's Russian Tales* (1916) was the first major success of the famous children's author. The product of his 1913-15 Russian sojourns and immersion in the culture, it was a creative rewriting of Russian folklore for the younger reader.

Maija Hirvonen

Helsingin yliopisto

Nina IsoLahti, Anne Ketola, Eliisa Pitkäsalo ja Tiina Tuominen

Tampereen yliopisto

Kääntäminen, tulkkaus ja multimodaalisuus. Menetelmiä monimuotoisten viestien tutkimiseen

Kääntäminen ja tulkkaus ulottuvat kielen ohella ei-kielelliseen materiaaliin, kuten kuviin, keholliseen viestintään ja ääniin sekä näiden yhdistelmiin. Multimodaaliset eli monimuotoiset viestit ovat arkipäivää muun muassa av-kääntäjille, tulkeille sekä lasten- ja sarjakuvakirjallisuuden kääntäjille. Käännöstoiminnan

rajojen laajentuessa kielen ulkopuolelle multimodaalisuuden tarkastelusta on tullut kiinteä osa myös käännöstiedettä.

Tämä posterit esittelee tulevaa julkaisua, jossa kartoitetaan multimodaalista käännöstutkimusta laajasti erityisesti menetelmien osalta. Teos Kääntäminen, tulkkaus ja multimodaalisuus. Menetelmiä monimuotoisten viestien tutkimiseen sisältää artikkeleita, jotka kuvaavat tapoja käsitellä multimodaalisia aineistoja ja tutkimusaiheita kääntämisen ja tulkkausten kontekstissa. Millaisten menetelmien tai työkalujen avulla multimodaalisten aineistojen käännöksiä tai kääntämistä ja tulkkausta voidaan tarkastella? Miten multimodaalisia tutkimusaineistoja kerätään, käsitellään ja kuvaillaan? Miten erilaiset menetelmät soveltuvat erilaisiin tutkimuskonteksteihin? Mitä valittu tutkimusmenetelmä kertoo ja mitä se ei kerro? Teoksen tavoitteena on luoda synteesi yksittäisistä tutkimuksista, ja artikkelit muodostavat jatkumon: niissä käsitellään tutkimuksen suunnittelua, aineistonkeruuta ja analyysia sekä arvioidaan sovellettujen menetelmien antia. Lisäksi kukin artikkeli esittelee yhden tai useampia tutkimusmenetelmiä aineistonkeruussa tai analyysissa käytettäviksi.

Teos antaa uusia välineitä multimodaalisuuden huomioimiseen kääntämisen ja tulkkausten opetuksessa ja tarjoaa tutkijoille joukon näkökulmia, joiden avulla voidaan tarkastella multimodaalisten aineistojen erityispiirteitä.

Teos ilmestyy Tampereen yliopiston avoimessa sähköisessä julkaisusarjassa keväällä 2016. Teoksen kirjoittajat ovat tutkimusryhmä MulTin (Multimodality in Translation and Interpreting) jäseniä. Tutkimusryhmä tarkastelee multimodaalisuuden eli viestinnän monimuotoisuuden merkitystä käännös- ja tulkkausviestinnässä.

Tatiana Marchenko & Alexandra Milostivaya
North-Caucasus Federal University

On double subjectivity in translation process

The purpose of the study is the hermeneutic analysis of cooperative cognitive activity in literary translation. We proceed from the viewpoint of H. Risku (2014: 335) that any translation entails cognitive processes which are "context-dependent, i.e., they are dependent on and partly constituted by the social and physical environment in which they are carried out". Consequently, in literary translation it seems relevant to consider "situated, embedded and extended aspects of cognition – as described in current cognitive science approaches" (Risku 2014: 331). Translator-the source text author relations are in the focus.

A translator gets information in the source language and determines the topic, style and the idea of the text, its substantive and modal characteristics conveyed by the author. This information is reflected in the translator's mind as a unique semiotic code (SC) which serves as an interpretative tool for cognitive and emotive information implied in the source text (ST). The translator reconstructs the virtual image of reality: s/he does not copy its fragment depicted in the ST; s/he is supposed to express by other means something that has already been expressed. N. Garbovskiy draws attention to this point and claims that such

reconstruction results in one more picture depicting reality “in the light of double subjectivity of mentality, the author’s subjectivity and the one of the translator’s” (2004: 319).

It follows that the author and the translator employ different culture SCs which cross at some points but are not identical by nature. It adds a shade of double subjectivity to the TT. The SCs of the author of ST and the translators of TTs will be decoded by means of hermeneutic analysis of passages from M. Bulgakov’s “The Master and Margarita” and their English versions by Michael Glenny (1967) and Hugh Aplin (2008). We do not consider English versions of the novel in the view of translation criticism. We would like to specify what culture SCs are preserved in TT and what, on the contrary, is partially or completely overlooked by translators. We also focus on what the choice of equivalents is determined by.

References

- Garbovskiy, Nikolay (2004). *The Theory of Translation*. Moscow: MSU.
- Risku, Hanna (2014). “Translation Process Research As Interaction Research: From Mental to Socio-Cognitive Processes.” *MonTI Special Issue – Minding Translation*. 2014, pp. 331-353.

Jukka Mäkisalo & Marjatta Lehtinen
University of Eastern Finland

Changes in Figure–Ground alignment in Translation: Condensing Information in Subtitling

In line with cognitive linguistic thinking (for instance, by Croft 2001) and with reference to the evidence from an empirical pilot study conducted earlier, we search in this presentation for more evidence on dissociating linguistic and cognitive description of translation. Our previous data (Mäkisalo & Lehtinen 2014) suggested the following general hypothesis called The Cognitive Retention Hypothesis: When describing translation from source text to target text, it is possible to distinguish linguistic and cognitive levels, and it is the cognitive level that is primarily retained in translation. We have operationalised the cognitive level by means of Figure–Ground, a perceptual organisation, and we study its retention in translation, focusing on subtitle translation. Subtitling can be regarded as a special case of translation; in it the message is not only transferred from one language into another, but also from one mode into another: from speech into the written mode. This brings with it a necessity of editing: either condensation or omission of pieces of information. Accordingly, it may be hypothesised that subtitling undergoes more changes in syntactic and lexical wordings than translating written text.

Our material consists of M. Night Shyamalan's film *Sixth Sense* and its Finnish subtitle translation. As expected, there are more omissions, changes and modifications of Figure and Ground in the subtitles analysed than in informative prose. However, the results confirm the previous results that there is a dissociation between linguistic and cognitive levels in translation with respect to what information is retained. Here, the proportions of information retained are 58.6% for linguistic and 72.1% for cognitive elements of Figure and Ground in clauses. Moreover, 43.2% of clauses of the original spoken lines were omitted. The major effect of information condensation can be found in changes at the cognitive level, but at the linguistic level, the retention of information in subtitling is very much the same as in translating

informative prose. This finding highlights the role of cognitive description in meaning conveyance, in translation and language usage in general.

References

- Croft, William 2001: *Radical Construction Grammar. Syntactic Theory in Typological Perspective*. Oxford University Press, Oxford.
- Mäkisalo, Jukka & Lehtinen, Marjatta 2014. *Dissociation of Linguistic and Cognitive Description in Translation: The Cognitive Figure-Ground Alignment*. In Paulasto Heli, Meriläinen Lea, Riionheimo Helka, Kok Maria (eds.), *Language Contacts at the Crossroads of Disciplines*. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne, UK. 191–211.

Juho Suokas

Itä-Suomen yliopisto

Persoonat ja heuristiikat: Kahden käytettävyyssmenetelmän käyttö käännoöskurssien harjoitustoimeksiannoissa

Käytettävyyssajattelu on käyttäjakeskeisen kääntämisen (Suojanen et al. 2012, 2015) myötä yleistynyt käännöstieteen parissa. Toistaiseksi käytettävyyssmenetelmiä ja käyttäjakeskeistä kääntämistä on sovellettu lähinnä suomalaisten yliopistojen kääntäjänkoulutuksessa, mutta se on herättänyt mielenkiintoa myös muiden käännösalan toimijoiden parissa.

Tässä tutkimuksessa on kerätty käyttökokemuksia kahden käytettävyyssmenetelmän soveltamisesta osana käännöskurssien harjoitustoimeksiannota Joensuussa ja Turussa syyslukukaudella 2015. Tavoitteena on ollut hankkia materiaalia, jonka pohjalta tarkastella ja kehittää menetelmiä paremmin kääntämiseen sopiviksi. Tavoitteena on pyrkiä lopulta soveltamaan käytettävyyssmenetelmiä käännösalalla toimivien yritysten kanssa osana käytännön käännöstyötä. Tutkimuksessa sovelletut käytettävyyssmenetelmät ovat persoonat sekä heuristinen arviointi. Persoonat ovat kuvitteellisia hahmoja, jotka luodaan kuvaamaan tarkastelussa olevan tuotteen käyttäjäkuntaa. Ne perustuvat useimmiten käyttäjistä kerättyyn empiiriseen tietoon. Persoonan avulla tuotteen käyttäjä pyritään hahmottamaan konkreettisesti tuotesuunnittelun – tai tässä tapauksessa käännösprosessin – aikana. Heuristinen arviointi vuorostaan perustuu ennalta määrättyihin käytettävyyssperiaatteisiin, joita kutsutaan heuristiikoiksi. Heuristiikat muotoillaan usein kysymyksiksi tai väittäviksi, esimerkiksi ”ovatko käännöksen tyyli, terminologia, fraseologia ja rekisteri johdonmukaisia?” Itse arvioinnissa tuotetta tarkastellaan heuristiikkojen avulla ja kirjataan ylös, jos jokin osa tuotetta rikkoo tarkasteltavia heuristiikkoja. Heuristiikkoja voi verrata esimerkiksi käännösalan eri laadunvarmistus- ja arviointimenetelmiin.

Posterissa kuvailen tutkimusta pääpiirteissään sekä esitän minkälaisia kommentteja menetelmien soveltaminen oli saanut Turun ja Itä-Suomen yliopiston kääntäjäopiskelijoilta.

Lähteet:

Suojanen, T.; Koskinen, K. & Tuominen, T. 2012. Käyttäjakeskeinen kääntäminen. Tampere: University of Tampere.

Suojanen, T.; Koskinen, K. & Tuominen, T. 2015. User-Centered Translation. London & New York: Routledge.

Niina Syrjänen

Itä-Suomen yliopisto

Rajankäyntiä käännöspolitiikan ja käännöskulttuurin käsitteiden välillä

Posteriesitelmässäni tarkastelen kahta toisilleen läheistä ja jopa limittäistä käsitettä, joita ei kuitenkaan tutkimuksessa ole aiemmin liitetty toisiinsa. Sosiologiaan pohjautuva käännöskulttuuri ja vaihtelevissa merkityksissä käytetty käännöspolitiikka näyttävät omassa tutkimuskontekstissani, menneen sotilaallisen käännöskulttuurin rekonstruoimisessa, osittain päällekkäisinä käsitteinä – jopa siten, että käännöspolitiikan voi sanoa olevan osa käännöskulttuuria. Käännöspolitiikalla voidaan kuitenkin viitata varsin moneen seikkaan kääntämisen ja tulkkauksen alalla aina kääntäjän strategioista lakiin perustuvaan kääntämiseen ja tulkkaukseen virallisissa konteksteissa (vrt. Meylaerts 2011). Tavoitteenani on tässä esitelmässä selvittää käännöspolitiikan ja käännöskulttuurin välistä suhdetta tarkastelemalla näihin käsitteisiin liittyviä määritelmiä ja käsitepiirteitä.

Käännöskulttuurin käsitteen on esitellyt Erich Prunč (1997), joka on valaissut käsitettä myöhemmissäkin yhteyksissä. Prunč (2008: 24-28) määrittelee käännöskulttuurin sosiaalisesti konstruktiksi, joka heijastelee kulloisenakin ajankohtana yhteiskunnassa, yhteisössä tai instituutiossa vallitsevia käsityksiä kääntämisen ja tulkkauksen sallituista, kielletyistä, suositelluista ja pakollisista muodoista. Näiden käsityksien suhteen tavoitellaan yksimielisyyttä, mikä näkyy käännöskulttuurissa neuvottelun tai konfliktien tuloksena syntyneinä normeina ja konventioina. Myös käännös- ja tulkkaustoimintaan sekä toiminnan osapuoliin kohdistuvat odotukset ja arvotukset sekä osapuolten habitualisoituneet käyttäytymismallit ovat käännöskulttuurin osatekijöitä. Käännöskulttuurissa on myös kyse valtdynamiikasta – kuka tai mikä taho saavuttaa riittävästi symbolista pääomaa voidakseen määritellä uusia normeja tai muuttaa entisiä.

Kääntämisen normeista puhuttaessa katse kääntyy Gideon Touryyn, ja samalla löytyy linkki käännöspolitiikkaan, sillä Toury (1995: 58) liittyy käännöspolitiikan ennakkonormeihin tarkoittaen tekijöitä, jotka ohjailevat kulloinkin käännettävien tekstityyppien valintaa. Yksi yhdistävä tekijä on myös käännöstoiminnan ohjailun virallinen puoli, jota Reine Meylaerts käännöspolitiikassa painottaa. Hän määrittelee käännöspolitiikan lakiin ja asetuksiin perustuviksi säännöiksi, joilla säädellään kääntämistä ja tulkkausta hallintoelimissä ja julkisissa palveluissa (Meylaerts 2011: 165). Edelleen institutionalisuus, demokratia ja toimijat ovat avainsanoja, jotka avaavat yhteyksiä käännöskulttuurin ja käännöspolitiikan välille.

Lähteet:

Meylaerts, Reine. 2011. "Translation policy". Teoksessa Gambier & Doorslaer (toim.) Handbook of Translation Studies, Volume 2, Philadelphia: John Benjamins, 163–168.

- Prunč, Erich. 1997. "Translationskultur". *TextConText* 11, NF 1, 99–127.
- Prunč, Erich. 2008. "Zur Konstruktion von Translationskulturen". *Teoksessa: Schippel (toim.), Translationskultur: Ein Innovatives und Produktives Konzept*, Berlin: Frank & Timme, 19–41.
- Toury, Gideon. 1995. *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Katja Vuokko
Turun yliopisto

An old-fashioned strategy? Translator's footnotes in Finnish literary translations in the 19th and 20th century

Nowadays footnotes are used in Finnish literary translations only in exceptional cases. However, translator's notes were a common phenomenon in 19th century translations into Finnish, and translated novels of that time can include dozens of footnotes. In my poster, I present the three main questions of my doctoral study: how did the use of footnotes first enter Finnish translation practice, how and for what purposes were footnotes used in Finnish literary translations, and why did the use of footnotes die out almost completely during the 20th century?

The Finnish 19th century use of translator's footnotes seems to have been modelled particularly upon contemporary Swedish translation practices. Translators used notes primarily as a translation strategy, to explain in the margins of the text e.g. words, concepts, or expressions that were probably unfamiliar to the target audience. However, during the 20th century, the use of footnotes dwindled. In the poster, I also outline later criticism against footnotes; my aim is to find out when and why these negative attitudes have become prevalent.

Translator's notes have received relatively little attention in translation research. However, studying them can show how translation practices have travelled between languages and cultures, and bring out the translators' voices in the margins of translations. Furthermore, the use of footnotes and their acceptability can reflect changes in general attitudes towards readers and reading, the role of translated literature and the status of translators as mediators.

References

- Leppihalme, Ritva 1997. *Culture bumps: an empirical approach to the translation of allusions*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Lopes, Alexandra 2012. Under the sign of Janus: Reflections on authorship as liminality in translated literature. *Revista Anglo Saxonica Serie III* (3): 129-154.
- Paloposki, Outi 2010. The translator's footprints. In Tuija Kinnunen and Kaisa Koskinen (eds.) *Translators' Agency* [online]. Tampere Studies in Language, Translation and Culture, Series B4. Tampere: Tampere University Press, s. 86–107.
- Toledano Buendia, Carmen 2013. Listening to the voice of the translator: A description of translator's notes as paratextual elements. *Translation & Interpreting* 5 (2): 149-162.